

SAL 3
HEJMAR 25
—
GULAN 1944

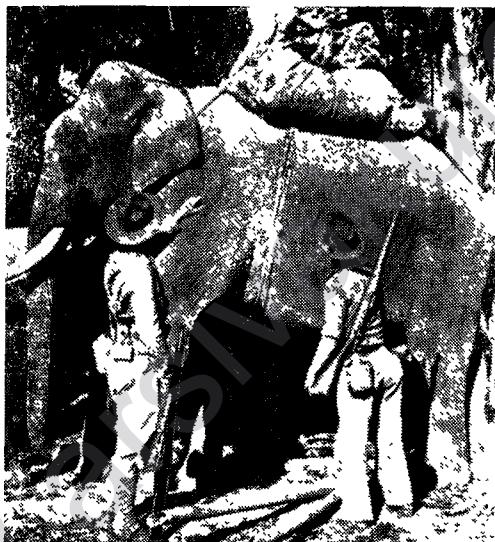
ANNEE 3
NUMERO 25
—
MAI 1944

RONAHİ

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

TELEFON: 12-29

FİLÉ ŞEREVANI

Bivê nêvê insanê pêşin her û her bi peyari bi rê ve diçû û barê xwe ji di pişta xwe de diguhast. Piştre gava hegyan kedi kirin, lê siwar bûn û bar ji lê kirin. Bi zemanan ve erebe, qayix, vapor, rêhesin, trimbel û balafir ji çêkîrin. İro di wasiteyên guhaslinê de geleki guh didin sirhetê. Li bejê wasiteyine welê dîtine ko di saelê de ji sedî hetâ du sed kilometri bi rê ve diçin. Di ezmanan de ji teyran bi geleki derketine. Digel vê hindê insanan nikariya ji heywaniyen xwe ên kêmueş bigeriyana. Ev filê ha di Hindistanê de lebatekî ordiweye.

ÇAPXANA TEREQIYÊ
SAM — 1944

DI VĒ HEJMARĒ DE

Wezirê eqilmend	Çirokbêj
Neçîra Kewan	Evdirehman Eli Yûnis
Mirovê bêsimbêl	Xelilê Genco
Napolyon	Osmar Sebri
Boxoçêf	Bîşarê Segman
Marşa Tipan	Hisnê Emin
Zêdehiya Jinan	Ronahî
Çend Têderxistik	Hesen Hişyar
Emeliyata li koxikê	Dilawer Çarpîne
Selahedin	Osmar Sebri
Pênci Milyon Ga	Silêmanê Ferho

Çiroka Kurdmancı:

Wezirê Eqilmend

Kurikekfî sêwî ji gundê xwe û biçuk derket û ber bi bajarê hakimê welatê xwe ve çû. Kurik giha bajér; yekser çû ber deriyê mala hêkim da ko ji xwe re nan bixwazê. Hêkim bi xwe çav lê kir û qenc li wî meyzand, df kurikekfî hêja ye. Hêkim ba kire wî, got ê; kuro were vî misfnê ha bide min. Kurik go: ez misfn nadim te, lê divê tu misfn bidî min.

Lê hêkim çend cara got ê: Kuro were misfn bide min, kurik her û her digo divê ko tu bidî min,

Talf hêkim emir da eskerê xwe û gote wan, wî kuriki ji vê derê derêxîn û berdin wî, bila biçê devebere dûr, ji bajér derkevê. Eskera berdane kurik û kurik bi nav bajér de baza, xwe çend roja vinda kir.

Piştre xwe kire mirovkefî eqilmend û di xwe fikirî ka ci karf bikê . . . tiştek hate bîra wî. Xwe bike hakimê zarokê bajér. Zarok li xwe dane hev û ji wan re hin tişt gotin, kësa zaroka zehf pê hat. Bi vî awayîf kurikê sêwî hikmê xwe di nav zarokan de kir, weke hikmê hakim û mezina û bêş ji wan distand, her hêv bi hêv. Piştre df hin ji zarokan bêşâ xwe nadin. Ji wan re meşneqeke darî çekir û go: heçî ko bêşâ xwe nedê ezê wî bixinînim, bi vî werisê daliqandî, bi va her sê dara de.

Bû taliya hêvî; hemiwa bêşâ xwe dan, yekfî bi tenê bêşâ xwe ne da. Kurikê hakim ba kire wî û go: cîma te bêşâ xwe ne da.

Kurik go: ez nadim. Kurikê hakim gote timamê zaroka, kuro wî bigirin û weris bêxin stoyê wî bila bixinîqe. Zarok ji xwe bê emriya wî nakin: weris êxistin stoyê wî û şidan-din; kurik çend cara xwe lebitand, lê bê ede, talf reben mir.

Xwediyê kurik hatin û ji zaroka pirsin, kêtê kurê me kuştiye?

Zaroka go: kurikê we, hakim wî kuşt.

Esker ji hatin, pirsin û kûrikê hakim girtin û birin ber destê hakimê xwe û mesele bi timamî ji hêkim re gotin

Hêkim gote celêd: Serê wî jêke, berî ko finazkine di derêxê

Vêca kurik go: Emir heye ez biştexilim

Hêkim go: tê ci bêjî? . . .

Kurik go: heke te ji zilamekfî carkê du cara, sê cara bêş xwest û wî go ez nadim ma tu wînakûjî

Hêkim go: belê

Kurik lê vegerand û go: Ez ji hingê haki-mê zaroka bûm û min bêşâ xwe ji wa distand û yek ji wa li ber mi ase bû, bêş ne da; mi ji ew bi dar ve kir

Hakim gelekfî fikirî, dît ko zarokekî eqil-mend e, divê ko wî nekûjê; rabû hêkim gote kurik: Tê bibî sayisê min. Kurik go: belê bi ser û çavê xwe, mi ji te qebûl e.

Vêca kurik her û her êmê hespê hêkim dida, hesp timar dikir: dora wî dimalişt.

Lê du wezirê hêkim hebûn. Her du wezir ji zehf ji wî kurkfî dienitandin û dixwestin rojkê berî rojkê ji wî kurkfî xelas bibin; berî ko belakê bîne serê wan. Ji ber ko kurik ge-leki şehrazra bû û hêkim jê hez dikir.

Wezirê milê rastê rabû gote keça xwe: Min divê ko tu biçî şev cem sayisê hespê hêkim û jê re xwarineke xwes bibî û bêjî wî, heke te hespê hêkim kuşt ezê te li xwe mehr kim, bila xwarinê ji bixwê

Keçikê xwarin bir û çû. Bihurte cem kurikê sayis. Odeke reş û tarî, bêçira. Keçikê slav li kurik kir û xwarin da ber û go; min ev xwarina xwes ji te re anîye da ko tu bixwfî.

Kurik dest bi xwarina xwe kir û xwar. Pişfî ko xelas kir keçikê got ê: ez hatime cem te ji boyfî şekî, min divê tu vî hespî bigurşîfî da ko ez te li xwe mehr kim.

Kurik gelekfî di xwe fikirî û go: Hêkim gote min, te hesp ji birçina gurand; ez ne birçî me, heke go ji nebûnê te gurand, her tişt hene, pere zehf in; hakim dikare yeke min bîne, bi Xwedê ez vî ifşî nakin.

Keçikê kir ne kir, kur k qîma xwe ne anî. Talf keçik vegerica cem bavê xwe û jê re weke ko bû go. Wezir di bê fede ye, rabû gote wezirê milê cepê. Wezirê milê cepê ji keça xwe şand, dîsan kurik hesp ne gurand.

Careke din wezirê milê rastê keça xwe

Şand. İcar kurik sist
bû û qîma xwe anî,
hesp gurand û keçik di
cîh de li xwe mehr kir.
Sibe hakim pê hesiya,
şande pey kurik û got ê:
Te ç re hesp gurand;
ezé serê te jékîm.

Kurik tiştê ko pê
re bû ji hêkim re qise
kir û go: cari sisiya mi
xwe ne girt, min hesp
gurand û keçik di cîh
de min li xwe mehr kir.

Hakim kîlîkê sikirî,
piştre şand pey her du
wezîrê xwe, serê wa
jékîrin û ew kurik kire
wezîrê xwe yê milê
rastê û yekî dî ji anî
kire wezîrê xwe yê milê
cepê.

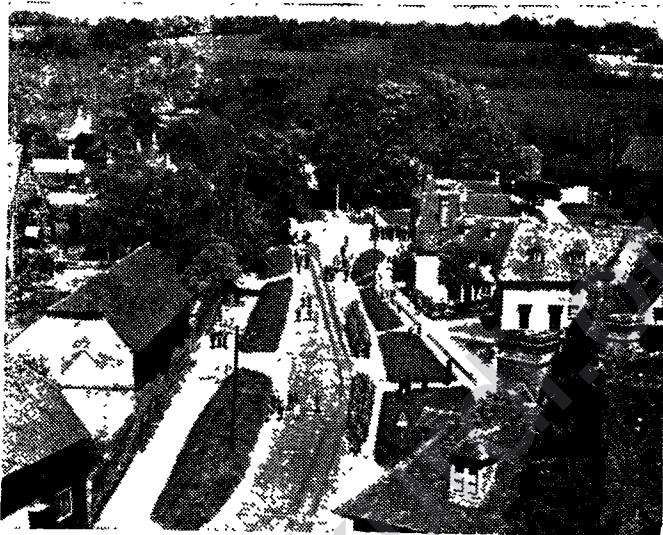
Carkê hakim û her
du wezîrê xwe bi şev
di nav**bajér** de digerî
han. Cûn mala keçikeke
zehf spehf û xwanedan, ji maleke mezin. Ji
ber ko wê keçkê ji mêt ve ji hêkim re şandi
bû ko ew û her du wezîrê xwe ko li cem wê
dawetîf ne.

Hakim û her du wezîrê xwe derbasî
mala keçkê bûn. Vêca pêşî hakim derbas bû
cem wê; dî gava keçik li pişt perdê rûnişti û
mersefke mezin danî ortê, berxekî dagîrîf û
sorkîf tê de.

Keçik gote hêkim: Kerem ke ser şîvê.
Hakim rûnişt, xwar û çend şlexalî bi keçkê
re peyivî; xatîr ji keçkê xwest û çû da wezîrê
wî rûnin. Hêkim wezîrê xwe yê milê cepê
pêşî şand. Ji xwe ew wezîr zehf ehmeq bû,
hat silav li keçkê kir û hema rûnişt û rahişte
xwarinê, berx bi temamî xwar û vegeriya
cem hêkin.

İcar wezîrê milê rastê ket mezela keçkê;
dî ko keçik li pişt perdê ye, silav lê kir, hal
û xatîr jê pîrsî û sekînî. Keçkê go kerem ke
ser şîvê. Jê re ji danî bûn berxekî hegandî.
Wezîr rûnişt, rahişt serî jêkir, her çar pê ji
jékîrin, û hemû dane pişt mersefeyî şîva
xwe xwar. Pişî ko xwar keçkê go, ez hêvi
dikim tu neçt. Ji ber ko ewê, tiştê ko wezîr
kiri bû dîti bû.

Talf keçkê got ê; kerem ke tu ji were
pişt perdê.

Bergehehji bajarekti talyani. Balafîrine hevalbandan yêñ kësfê di
ser bajér re fîriyane û ev sütet ji jor de girtine.

Wezîr derbas bû, dî keçikeke spehf rûniştiye ser textê xwe. Wezîr yekser çû di rex
wê de rûnişt; ken û henekê xwe bi hev re
kirin û gelekf bi hev re man, heta îşê xwe
qedandin. Ji ber ko keçkê dîti bû wezîr ci
kiriye û mana wê ji seh kiri bû. Ji xwe
mana wê ew e ko serê wî jêbe, lingê wî jê-
bin, tucara veşartiyê dilê xwe ji kesî re nabê-
je. Wezîr pişî ko dilê xwe li cem keçkê rehet
kir; jê xatîr xwest û çû cem hêkim

Hakim zehf aciz bû bû; hingî li benda wî
ma bû.. Rabû hahim jê pîrsî û go: Ez çûme
cem keçkê, kîlîkê mam û derketim, wezîrê
milê cepê çû ew ji wilo; ti çûyi wextekî
bêqeder zehf mayî, rastiye bêje te ci kir?
Wezîr go: qet, weke we kir, mi jî kir, mi tiş-
teki din ne kir.

Hêkim kir û ne kir ko wezîrê wî rastiye
bihêje; wezîr ne go. Hakim rabû berda wî û
ew ji bajér derêxist.

Midekf halo ma. Lê hêkim dîsan xwest
wezîrê xwe û berdayî vegerînê û jê bizanê
wê sevî ci kiriye. Hêkim ji xwe re digo ez
nizanim bi kû de çû; lê ezé bi awakî zani
bim. Robû ji eskerê xwe re go herin ji mi re
şîvikne bîka binin. Bi bara şîvikine bîka anîn
û rabûn her şîvik ji bin û ji seri jékîrin. Vêca
serê şîvika ji binî xuya ne dibû. Ji esker re

gotin, herin van givan li xelkê belav bikin ú bêjin wan yê ko bikare serê şivkê ji binf ji hêkim re kifş bike ewê ji hêkim pêşkêşeke mezin bibe.

Timamê xalkê li wa şivka meyizandin, lê ji hev derne-xistin kûjan serî ye, kûjan binf ye.

Wezfrê ko hêkim berda bû wî, ew kurikê eqilmend cû bû mala camêrekî, rûniştî bû. Vêca xwediyê malê ji, eskara şivek da bûn ê. Ew zilam ji hate mal û li şivkê meyizand, lê nas ne kir.

Wezfrê veşarfi got ê: tu li ci demeyizêni. Mêrik rabû hal û hewal jê re gotin. Kurik go, here ji min re testek av bine, rahet e. Mêrik rabû jê re testek av anf û danf ber. Wezir şiv avêt teşa avê, rexek cû binî, rexek li banî ma. Wezir go: rexê ko bin av bibe binî ye û rexê ko ser av bibe serî ye. Here ji hêkim re bibeje û pêşkêsa xwe jê bistîne.

Ew zilam cû cem hêkim û dî hey tu kesî nikari bû ser û binê şivkê şanî bide. Mêrik testek xwest û marifeta xwe anf ortê. Hêkim xweş seh kir ko ev iş wezirê wî çê-kiriye. Hêkim gote mîrik: rastiyê bêje min, kê ev şîret li te kiriye?

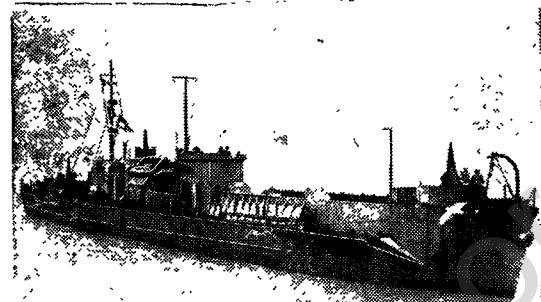
Mêrik mikur hat û got: Ji mêj ve yekf ji ber dewletê baz ba bû û hati bû mala min, ewi ev şîret li min kiriye.

Li ser emrê hêkim ew zilam cû û wezir ji hêkim re anf, pêşkêsa xwe bir û çû mal. Vêca hêkim gote wezirê xwe: Divê tu ji min re rastiyê bibêji, wê şevê li cem keçkê te ci kir?

Wezir mikur ne dihat. Hêkim lê disidand, lê wezir her û her digo: Mi tiştek ne kiriye, mi giva xwe xwar û ez vegeriyam cem te.

Hêkim dît bê fêde ye; emri celadê xwe kir ko sibe wezirê wî ji pêl temamê xelkê ve bixeniqne.

Bû sibê, hakim li ser gotina xwe sekîn. Cardî ji kurik pîrsî. Kurik disan got, min tiştek

Kelekên dakteynê. Ev vaporên piçûk dikarin geleq nizingyê li bejê bikin. Ewçend ko esker dikarin jê peya bîbin behîrê û bi peyari xwe bigehînin bejê. Ev tişt hemî haziriya hevalben-dan e ji bo eniya didowan.

Ji bergehîn serê Pesîfîkê. Eskerine nûzêlandi dadikevin giraveke emîrikani ya ko japonyan di destpêka serî de zemt kiri bû.

ne kiriye. Rabûn dar û werfs danf, wezir birin rastê, ji pêl xelkê ve bi dar ve bikin. Xelk li dora meşneqê kom bûn.

Ji nişkekê ve ew keçik ji nav xelkê bi der ket û hat nêzikî wezir û le sekini, hinarek li erdê da; libê hinarê li erdê bela bûn. Kurik mana wê seh kir, heke ji hêkim re tişte ko wê şevê li cem keçkê kir; bibêje keçik naxeyide.

Vêca kurik berê xwe da hêkim û destûr xwest ko biştexile. Hêkim emir da; werfs ji stoyê wi kirin, kurik cû ba hêkim û her tişte jê re gotin.

Hakim gelek kêfxwes bû, kurik efiw kir û ji nû ve ew kire wezirê xwe yê milê rastê.

CİROKBËJ

NÊÇÎRA KEWAN

Gava em nêçîra dibêjin ev pirs ji temamî nêçîra teyran û heywanên kovî re tê gotin. Lê gava ko em nêçîra kewan dibêjin divêt guh-darên me wer bîzanîn ko ev ji temamîya nêçîrvaniya kewan re tê gotin. Heke em kew-gîrvanî an kew-vedanî dibêjin, qenc tê sa kirin ko mexsed vedana ribat û celab e.

Ribat û celab du navêvî erebî ne. Gelo ev du nav ji kû ketine an hatine nav kurdman-can. Ez vê nizanim.

Lê min pir kewedanî an kewgîrvanî di deştan û di çiyan de kirîye. Di hin deveran de, ji devê mirovên kal heştê not salî, min bi xwe bîhistîye ko digotin an dipirsîn, gelo ev kew qoç e an yê ser dar û deviyan e. Hin caran jî dihat gotin ko kewê te qoç e an yê ser daran e. Ü hin mirovan jî digot ko kewê min qoçê kozikan e, ne yê ser dar û deviyan e[1]

Ji van pîrsên kevnare tê zanîn ko beriya hatina van pîrsên erebî, navê ribat « qoç » û yê celab « serdar » bû. Niha bi xwe jî di hin deverenî Kurdistana bakur de ji mîrén qenc re dibêjin ko flâkkes qoçê kozikan e

Hercî gotina « qoç » kur-dên hin deveran jê re « qûç » dibêjin. Lê bi sakirina piranî « qoç » e û yêñ hindik « qûç » dibêjin. Bi min jî « qoç » e.

Em bêr ser mesela nêçîra kewan. Di aliyê Kurdistana bakur de bi, çend awayî nêçîra kewan dibe.

KEW-VEDANI: Di navbeyna her du kanûnan de divê ko kewgîrvan kewen xwe qenc bi xwedî bikin. Emê kewan jî ev in: genim, tehli, giyayê şîn û pîvaz. Rojê carkê genim û çar pênc caran şînafî divêt bîdin kew. Rojê du caran jî li ber rojê an li ber agir divêt kew bêxîn gevzikê. Gevzik axa bi girzik an bi sêlik e.

[1] Ji van her du gotinan re navine kurdmanî hene. Herweki axê gottye ji jelab re « serdar » û ji ribat re « bestî » dibêjin. Ji xwe Mr. Osman Sebîl de bendeke xwe de ew wêlî bi nav kirine.

RONAHİ: H.17—R. 16, 17.

Heyanî ko Sibat biqedê çav û nikulên kewan sor dibin û av ji pozê wan tê. Wê çaxê êdî wextê vedana kewê nêr e.

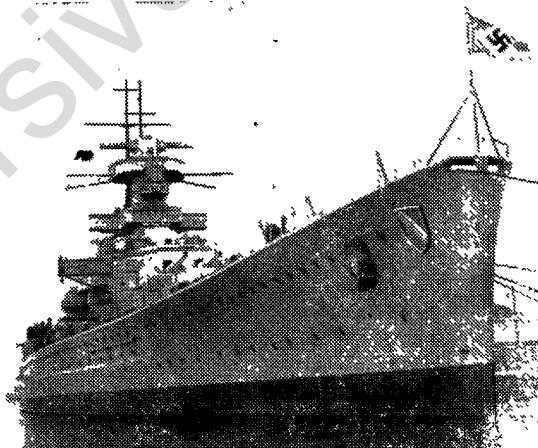
Hema ko zîp qediya û çend roj Adar çû wê kewgîrvan kewen xwe hilînin û bi çol û çiyan bikevin û kewan vedin; heyanî nîvê Gulanê. Pistre ewê dest bi vedana mîkewan an mariyan ji bikin. Kurd hin dibêñ mîkew hin dibêñ marf; her du jî yek in. Mîkewê ji vedin heyâ nîvê Hîziranê.

VEDANÎ KEWAN. Kewgîrvan diçe li ciyekî mitik an pozik kozikekê çêdike; dohîla kozikê bi hejikan an bi giya asê dike û li çar alî davan vediye; binê kozikê jî kevir dike. Ji bona ko kewê tazî yanî ribat bi çêre û gevzikê mijûl nebe.

Nêçîrvan kewek li ser kevirên kozikê tazî dike û yek an dido di ser kozikê re. Heke dar an devî anponcekhe hebe wê celab an serdar deyne ser wî ciyê bilind û rekew an qefesa wan qenc vegêre; da ko kewen kovî ji rikew an qefesan netîrsin.

Kewgîrvan wê here di şargeha xwe de

Ş A R N H O R S T

Şarnhorst zu hepsiçekke emanî bû Zirehpüseke xwîl, bi (26,000) tonî mezin. Şarnhorst diçel zirchpüçekke din Gnezenaw, carekî di behira Manşî de ber peraén Ingülstanê re derbas bû bûn. Stol û balasra-vanu ya bîtanî pê hesya bûn u dirêji wan kirt bû. Rojekê mij û dîmanê bû. Zirehpüşen elemanni di bin surata mijê de ji negarêñ xwe xelas bûn û xwe gitandin bandereke elemanni. Xelkê Ingülstanê ji vî işî gelek xeydi bûn. Lê li 26. 12. 1943 stola bri-tanî Şarnhorst di Behira-bakur de qefall û ew bin av kîr. Klîşa me Şarnhorste di benderekê de tengerandaz şanî dide.

xwe biveşere. Dema ko néré-kew tê û mékewé wí pê re ye, mékew jí dixwaze diréjî ribatî bike. Lé nérékew li wé dixe, wé bi sun de vedigerine û nahêle ko bikeve ser.

Dema ko celaban dest bi xwendiné kir kewé kovijí wé cewab bide; yanî ew jí wé bixwine. Gava ko kovî nizik bù édi ser dikeve ser ribat; heya ko kewé kovî di dehfân de bieliqe. Pişre wé xweyf rabe û kewén xwe ji dehfân derfne û hinek ji ribat re dîl bike; heye ko ribat çend nikulan lêxe. Lé pir kewén qenc hene ko li hêsr û dilan naxin.

Vedana mékewan ji nivé Gulané dest pê dike. Dema ko mékew bûn qebik û çún ser hékan nérékew bi col û çýan dikevin û li kú dengê mékewé hes dikin hema ji ci qesda wé derf dikin; xwe digihñin mékewan heya ko bieliqin an xweyf bi tifingê lêbide [1].

Mékew heke dido bin ew jí wek kewé nér tén vedan. Yek di koziké de tazî dibe û yek'li ser celab dimfne. Ü heke yek be wé li ser dareké anponceki deynin û li dora wé dehfân vedin.

NÉÇIRA SERÉ KANIYAN: Pişti nivé Hizérane ko vedana mékewan jí qediya, heyanî meha lloné hin caran ji bona girtina ferxik an kewiken wan xelk dicin dor kaniyan û ji xwe re kewikan digirin û bi xwedî dikin.

Ji meha lloné bi awayé jérin disa dest bi néçra kewan dibe; heya ko av nekeve li ber kanf û avzéman. Ciye ko av hiadik be, holikan çedikin û xwe té de vedişevin. Dema ko kew li vewxarina avé kom dibin, bi tifingén sacilame li wan dixin. Hercar bi derbeké ji yekî heyanî dehan kew téne kuştin.

CARIK: Pişti ko baran ket wé bi çarikan néçra bikin. Çarik çar gaz caw e. Çar gaz caw, du ber bi hev ve bidrûn û bi rengé reş, sor, zer û şin, teví hev, reng bikin. Lé cihê cihê, rengé tekili rengine din nebe. Wé çariké bi ser du zilén nefn ve bikin; li gorf

(1) Herçî scheinba vedana nérékew, wí çaxi dema fiska kewan e. Nérékew gelek bi xéret dibin û naxwazin ko nérékewine din nizingi mariya wan bibin. Ji lewre wexté dengê besî dikin berê xwe didin wí û şeré wí dikin. (Ronahi)

Eskerine hevalbandan, nemaze britani dadikevin beja İtalyayê. Jé dikin herin qada ser.

bilindahiya bejina xwedî. Ü pê herin heya ko kew wé bibmin.

Dema ko kew çav bi çariké dikevin hema cixda-cixd dikin û ji ci qesda çariké dikin. Bi tifingê li wan dixin û bera wan didin.

Ji Çiriya dawt heya meha Sibaté bi çend awayén din jí néçra kewan tê kirtin.

HÈLE: Dema hêla wan, roja hêlê wé zilam kom bibin û bi ciyên devça û devnewal ve herçî xwey-tifing xwe bidin pozikan an mitikan. En bêcek wé kewan bifirrin. Herçî ko li mitikan deynin en xwey-tifing li wan bidin û yén devnewalan wé bêcek ji xwe re bigirin.

Kew ji du sê siran hêtir nikarin bifirrin. Dema ko kew li pozikan datrine; wé néçirvan çend dengan bistré, heya ko kew xwe veşérin. Strana wan jí ev e. « Hér-héro, hér-hero, delalo, delalo, nikûlsoro, celebdaro... » û sê caran jí dê bikuxin: « Ih... ih... ih... ». Kew hema di bin poncikan de xwe vedişérin.

TAMIK: Ka û genim di nav hev de li ciyê beroj direşmin û welé dihslin. Kew tén dixwin û hînî wí tamiki dibin. Pişre xweyf diçe û holika xwe çédike [1] û té de rûdine. Kew bi ref tén, néçirvan gava kew pir bûn wan bi tifingê dikuje. Refê ko hînî tamikî büye heta ko jê kewek bimfne ji tamikî venâbe.

Néçirvan dikare kewén ko têne tamikî bi

[3] Bi me bit roja ko tamik tête reşandin holik ji divêt bête çekirin da ko kew hînî wé ji bibin û pişte jê netirsin. R.

torê ji bigire. Toreke masvanan li hev dipêçin û di nava kaya tamik de vedişerin. Dema ko kew têñ û dikevin nav kayê torê bi ser wan re dikişnin. Benê torê di holikê de ye.

Piştî vé néçîrvan terin ciyê ko mûrg an çîman; berfa wi paqij dikin û holik an şarga xwe di berfê de çédikin û li benda kewê xwe dimîn. Kew dema ko çav bi reşahiyê dikevin qesta wê dikin. Néçîrvan bi tifingê wan dikujin.

TEPIK: Tepik çaleke devgirî ye. Du dep, heryek ji bostekî direjîr û bi qasî çar tiliyên bi hev ve pêhîn. Li her du aliyan depan darikine ne pir qalind û serf kolayî datfinin, ji bo ko depik jê nefilîtin û bi her du aliyan ve du benê mü girêdidin. Çala tepikê ji bi qasî sê bostan kûr dikin. Tepikan bi qasî deh gavan ji hev dûr datfinin. Navbeya wan bi hejikên daran û devîyan sênc dikin; li serê tepiken xwe ji pûşê çilo û pelên çilo datfinin. Dema ko kew tê tu tiştî nabîne xwe davêje ser pelên çilo û dikeve çalê. Tepik ji Çiriya dawî heta dehê Adare têne vedan.

NÉÇİRA BER LİSAN: Di her du mehêñ kânuñan de néçîrvan dicin ber lisén kewan û néçîra xwe dikin. Néçîrvan bi ro terin û li ciyê ko kew bi şev tê de lis dîbin agah dibin û şarge ji xwe re çédikin û lê rûdinin.

Dema ko nîv saet roj ma wê kew qesta lisê xwe bikin û bêñ. Dema têñ ciyêñ xwe,

cot cot li cem hev têñ, marf û nêrekew li ba hev dimîn. Wextê têñ néçîrvan bi tifingê wê lêbide.

EBORA KEWAN: Li salê carekê kew ji deşte qesta zozanan dikin û paizan jê vedişerin deşte. Ji bîstê Sibatê çûna wan dest pê dike. Kew ji vê tarixê ve ji deşte radibin û berê xwe didin zozanan, heta nîvê Adarê. Hingê ji néçîra wan dikin

Néçîrvan di ciyên sirûm û kepiwén bilind de çeper û meterisén xwe çédikin û li hatina kewan çavnîri dikin. Dema ko kew ji jêr ve derdikewin û qesta sirûm û kepiwan dikin divê néçîrvan piş destçeleng û sivik be; hema zû lêbide. Ji ber ko kew pir nasekinin, zû difirin.

Wextê em li welet bûn û me ev néçîr dikir, xelkê mîterisén xwe heyans bist zérân difirotin, sirotineke milkane.

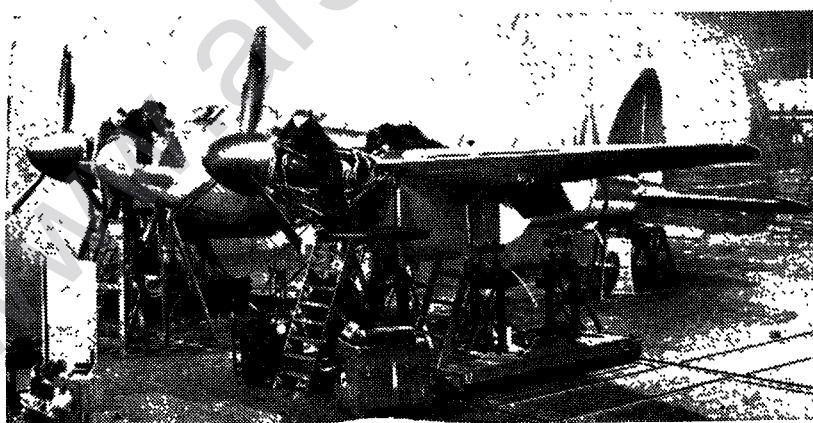
Ev in awayêñ néçîre yêñ ko di welatê me de pê emel dikin. Niho emê hin rézik û qeydeyên vé néçîre bibêjin.

Vedana kewê nêr: Şevdest li ciyêñ ketayı û nizim; rojdest li ciyêñ pal û pozik divêt bêne vedan.

Heç mîkew divêt li cihêñ bilind bête vedan. Da ko li çar aliyan wi deng here.

Tepik ji li ciyêñ pal, beroj û kewçêr divêt bêne vedan.

EVDIREHMAN ELÎ YUNIS

Britaniyan texlitek balafir hene jê re dibêjim « müskitos »; balafirne hûr û sivik, balafirine keşif û néçîrvaniyê. Ev in çend « müskitos ». Mihendis û emele di hola Fabrikê de perçeyên wan li hev siwar dikin.

MIROVÈ

KO SIMBÈLÈN XWE DI MEZADÈ DE FIRÒTINE

« Ji kovna Isneynè ya fo li Misur deitet hate gulin »

Emiral Horlti serekè de' leta Mecaristanè bi xuriya vén ù méraniya xwe deng daye. Di sala 1917an de deryavanén keştiya ko Horlti kumandané wé bù esyan kiri bù; esyanek bolşevikti. Deryavanán ji nav xwe sé peya bijarti bún ù ew rékiri bún nik kumandan keştiyé; jé dixwestin ko xwe ji kumandariyé deyne ú testimt wan bibe. Ev her sé peya hilkiyiá bún pira jorin, cihé kumandan ù daxwaza deryavanán jé re didan zantin. Horlti bét ko li wan vegeŕne li heryekti kulmek da ù her sé avétin behiré.

Deryavanán gava ev mérant ú bë perwayi dítin, bïzdihan, gotin qey kumandar bi çek e, ù herkes cù ser tşé xwe; serxwerabún ji wek finda ko ba li wé xine, tesiya.

Disan di wé salé de di bendera Kataroyé de eskeran esyan kiri bù. Keştiya Horlti di wé benderé dé bù; lé bi Horlti re ew qewet nin bù ko bikare bera aseyan bide. Serxwerabi ji 7000i bétir bún. Lé Horlti nemerdí ne kir ya-weré xwe bi xwe re bir, li qayitéké siwar bù ñesta bejé kir.

Serxwerabi di qeraivé de li héviya wí bún. Wexté qayiçé nizingt kir serxwarabiyan digot: « Vi tersi tikujin, tikujin vi tersi... » Horlti ne da sisité, ji qayiçé peya bù; bì gavine giran ber bi deryavanán ve çù ù gote wan: Deryavanino testim bibin; çend alayen siwar bì xar

téne me. Hon bi wan nikarin, honé hemi bila sebeb telef bibin. Lé heke we ji ntho de çekén xwe dani à xwe siparé min ez soza xwe didlm we ko nahtilm siwar we bleştnin.

Eskeran bawer kir; testim bún, siwariyén ko Horlti dígoln héj dt ré de ù ne gihaştine benderé. Horlti pişt tehqiqatéké ji hévotkeran (míséwig) 700 peya dan ber tilfingan.

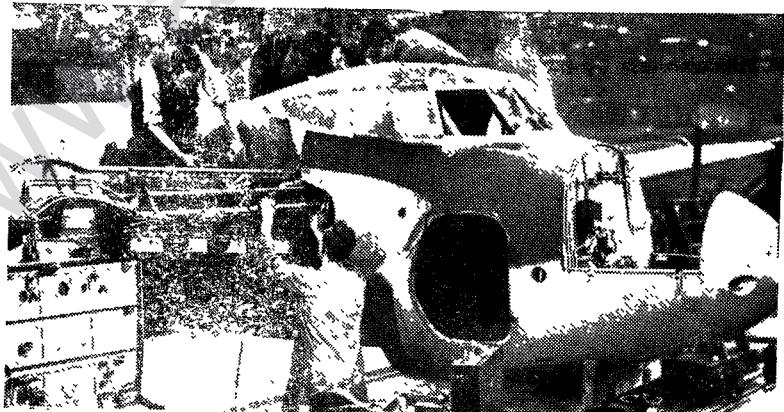
Nikola Horlti di sala 1868an de ji diya xwe bûye; tro 76-salt ye Bavé wí xudan gund ù cot, lé ne ewçend dewlemend bù. Bi tené mala Horlti di Meceristané de maleke kerin e; bi esaleta xiwe ferür e. Horlti gava pê li çardehan kîr kete dibistana behriyé ù jé zabit derket. Hikümeté eu şande sefareta Stenbolé. Horltiyé tiwan ù delal wexté gihaşt Stenbolé simbélén xwe berda. Zabité xort simbélén xwe bi kozmetiké bi xwedit dikir, ba dida ù serén wan digihande biniya çavén xwe.

Rojeké li Stenbolé ji bo civateke xéri pere didan hev. Nîmîndeyen devletén ecnebi tiştekti xwe i eziz tapétin mezadé ù hasila mezadé ji civaté re didan. Horlti ji nişkeké ve rabú ù gote heztran, mìn simbélén xwe avétine mezadé. Herkest lé ecébmajut ma bù.

Li simbélén Horlti zéde kîrin hela ko gihadin sed zéri. Simbel bi sed zéri li ser keşa konsile Emérîké ma. Keçiké simbel di cih de dixwestin. Rabún berberek anin; simbélén Horlti rakirin ù testimi keçiké kîrin.

Îperator Franswa Joréf ev çirokbihist; gelek kësa xwe jé re an. Rabú, Horlti an

Xwendevan
nén me wé
bibéjün Rena-
hí bâye kela-
loga balafiran
Belé heye ko
ev gotin rast
be. Lé çaréká
seré iro balaf-
fir e. Ji lewre
ji me re cari-
na gelek kli-
şeyen balafí-
ran tén. Ev
klişe klişeyeké
britani ye
Hoste mitral-
yozan li bas-
kén balafireke
bombavéj si-
war dikan.

vlyanê û ji xwe re kire yawer.

Wextê serê 1914-1918an çêbû Hörti xwest ko here ser. Împerator ev kire kumandanê zirehpûsa « Navara ». Di bin emîrê Hörti de sê keştiyên din ji hebûn. Hörti sê salan di Adriyatikê de geriya; bêtî ko bikare rasîl dîjînan bêtî. Axir rojekê rasîl stoleke talyani hat; ji 27 keştiyan bihevket. Hörti direjtî stolê kir û bi bêtêlê elam da kumandarê talyani ko stoleke mecerî e mezîn li ser gopa wî ye. Kumandanê talyant bawer kir û ji ber Hörti baz da. Deng bi Hörti kel. Ew stol ji wek alayıyîn siwari hêtêt. Hörti ji bû serfermandarê stolê.

Ser qedîya bû. Nemse û Mecer şikesti bûn. Ji Hörti re diviga bû ko stola xwe teslimî Yâgoslaviyâgê bikira. Fermandarê şikesti qim pê anî bû. Li tenê keştiya ko lé siwar dibû û ya koala wî hildigirt ne dixwest ji dest bide. Emîral rabû gone yûgoslavî ko dike milkên xwe di Mecaristanê de biforje û wê keştiyê bikirê. Hörti ji bo ve yekê berê xwe da welatê xwe.

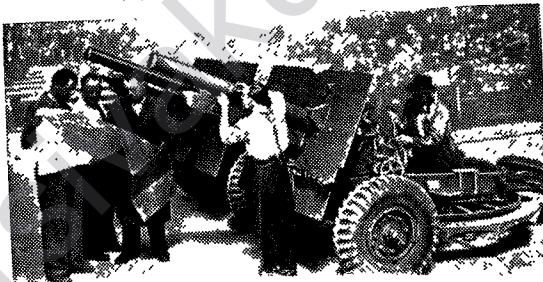
Wextê Hörti gihaste Mecaristanê xelkê bi bolşevikîyê girti bû û li hikûmetê rabû bûn. Hörti vegeriya nîvroyê welêt. Eskerên fransızî ji ji balqanan qesta Mecaristanê kiri bûn û diçün şere bolşevîkân bikin. Hörti û fransız li hev hatin. Hörti li hespekî spî i esil siwar bû, di nav bajârên Mecaristanê de degiriya, propegenda çedîkir û ji meyildarên xwe re çek belav dilîrin. Şehsehe çebû ko li peg Hörti niu milyon esker heye.

Bolşevik pê bawer bûn. Wextê ko Hörti, siwarê hesp -spî bi müstiqe û depdepe di küçeyan re derbas dibû xelkê dida peg û bolşevîki vedi mirî. Mewkiba Hörti roj bi roj mestir dibû û berê xwe dida Peşte, payîtextê Mecaristanê.

Hörti bi wê mewkib û sexsekê wek kumandareki mizefer, lê bêtî ko berikek berda be, kete Peşte. Xelk Peşte sehiw girti bû. Lê wextê ditîn ko ew nîv-milyon esker nayê dest pê

Xorten çinî pişti ko di welatê xwe de talimine ibtidâf dibînin; diçün Emîrikayê û hîni fenine eskerî dibin û jê vedigerin welatê xwe û şerê japonan dikin. Ev e zabiteki emîrikani dersa şagirtên çinî yên balafrîvanîyê dihêje.

Di hewseke fabrikeke Kenadayê de topine nû di hizûriya mihindis û zabitan de dikin biceribînî.

kirin xwe li serxwerabûnê kar bikin. Şeveke peyagâyî Hörti li bajêr belav bûn û ji miretilîben esyanê qederê 1000 peyagi di malen wan de kuştin. Xelk bizdihan û nema qala serxwerabûnê kirin.

Qral Şarl reviya bû. Parlemana meceri giha bû hev da ko qeymegameki qral bibijire. Namzedê xurîr kont Aponî bû. Meclis giha bû hev, genêralek bi her desti ve şejderbek, rabû û gone nimnendan: Yê ko naxwaze Hörti bibijire bila ji piyan biskekin.

Kesi xwe teu ne da; herkes di cihê xwe de rûniştî ma û Hörti bi yekîtiya dengan bû qeymegameki qral.

Qral ji mîj ve emîrê Xwedê kirie lê Hörti hêtî bi navê « qeymqamê qral » serekdewletê Mecaristaneyê.

XELÎLÊ GENCO

DÎROKA

JÎNA NAPOLYON

— 9 —

HEVALBENDIYA PÊŞİN

Me di feslén berf vê da goti bû ko serekwezirê Ingiliz Wiliyam Pit, ji bo vekuştina agirê serxwerabûnê dî nav sinorê welatê Franseyê da, çawan xebitî bû û li hevalbendan geriya bû. Ji ber ko İspanya li ser sînorê Franseyê diman, diviya bû têkeve vê hevalbendiya han. Heke nikari bûya ew agir vekuştana jî, qene xelkê xwe bi serxwerabûyan ra dikir dijmin ko ew jî ji bo hikûmeteke melîkî hêviyek bû. Herçî Holande pişîf ko fransızan destê xwe dane ser welatê Belçik, bi tenê ji bo parastina welatê xwe keti bû govenda hevalbendan. Ji xwe Nemsa û Prûsya ji bo doza xwîna Marf Antwanêt serê Franseyê dikirin.

Bi van sebebän, çarmedorî welatê Franseye hevalbend ji Ingilzan ra çar bûn û ji her ali va neyarân dirêjî erdê Franseyê dikirin.

Leşkerê Franseyê ko serekî bi nav Ewropayê da çû bû, li ber êrişen hevalbendan bi sun da vedigerin.

Di nav qumandarên fransızan ên ko li ber dijmin dişkestin da, bi navê Dûmûriyê générâlek hebû ko ji hîzbî Jîrûndiyân bû. Gava Dûmûriyê li pêş Nemsawîyan şikest wî dizanî ko para qumandarên şikesti li nik hikûmeta sexwerabûyan ci ye. Ji lewre ne xwest serê xwe bide destê celad û revî nav neyaran.

Li ser vê revê hikûmetê hevalen wî ên hîzbî girtin û avetîne hepsê. Lê piraniya wan xwe ne dan dest; revîn li nava Franseyê belav bûn û xelk li hikûmeta Parisê hévotin (teswîq kirin). Ew bûn ko li bajarên Marsiliya, Tûlon, Bordo û Liyonê xelk bi xwe ra rakirî bûn ser lingan û ne dixwastin hikûmeta Parisê binasin.

Pişîf ko di nava Franseyê de hînde neyar ji bo hikûmeta serxwerabûyan çar bûn, hevalbendê ko heyâ hîngê bi tenê vekuştina agirê serxwerabûnê dixwastin; vê carê çav dane parvakirina welatê Franseyê !.

Li ser vê Ingilizan û nemsawîyan desten xwe dane ser Kondê û Valansînê, Prûsya erdê ko berê fransızan jê bîrî bûn vegeandin

û İspaniya jî di çiyayê Brans da zora fransızan birin. Bi ser van da Ingilzan di deryayê ra hesareke ecêb dane ser fiskeleyen hemî peravan, ne dihişt ko tiştek ji derva here nav welet.

Li ber van hingên (derbe) han hikûmeta Parisê meclûr bû ko rastiyê bide ber çavên xelkê û bêjê: « welat ketiye talukê ». Ji ber vê, divê hikim di destê komeke biçûk da be ko bikari be welet biparêze. Bi vê hincetê, hikim dane destê komeke biçûk ko jê ra digotin « koma emnilawê ». Vê koma han di meha hîzérana 1793 an da heyâ dawiyâ tûrmeha 1794 an li welatê Franseyê hikim kir ko bi vê çaxê ra (dema tirsandinê) hatiye gotin. Ji ber ko di ceza kirina xelkê da pir zînat kirene. Heya wê derê ko ji ci kesî ketine şikê, bê dilovani kuestine.

Tevi zîna'a mezîn a ko dikir, vê koma han welat bi hin tevdîr ji talukê filîtiandiye ko ew tevdîr ev in: Berê her tişti bi çekirina hin qanûnîn dererê çavên neyarên cîmîhîriyete şikand, heyâ ko bikari be bi dilekî rihet berê xwe bide neyarên derî welet. Berê hemî milet bi leşkerî guharte neyarên derva. Welê ko hemî xort şandine qada şer; qertemêr ji bo çekirina

çek û silehan ajotine karxaneyan; herç jin ji bo dirütin û vegirtina çadiran, nexwesnêri û çekirina xwarinê xebitan. Kal jî di kuçe û kolanan da ji bo ko bi zirt û halanan dilê xelkê xurt bikin hîştin.

Êdi kesf bê kar û xebat ne ma bû. Her kesf dizanîn ko bi karê ko jê ra hatiye sipartîn dê welêt bisilitê. Ji lew-re herkesi di tala xwe ra xireteke ecêb rave dikir.

Koma emnilamê bi vê dilhişkiya han nava welêt ji xinizan û sînorê welêt jî ji neyran pa-qij kir. Herç bajarên ko hikûmetâ Parîsê ne dinasîn, yek pişî ë din vegirtin; heya ko ê paşin Tûlcon her weki me bêrê goti bî bi destê Napolyon hate vegirtin.

Welatparezên fran izan ji her alî mîna şeran sîngâ xwe da bûn neyar û talukaya ko çavê wan tırsandi bû xîret û mîraniya wan zêde dikir. Heke Tûlon ji neyraen dîrve ra bû bû pîngaze û çavê wan tırsandi bû jî; zabitê korsîki Bonapartê kiçik ew ji existi bû dest leşkerê cîmhûriyetê û bi carekê welat saffî kiri bûn.

Leşkerê hevalbendan bi carekê ji sînorêne welet bi dûr xistin û herciya ji Franseyê çû bû bi sûn da vegeandin. Bi ser da Holanda ji vekirin. Hin sala 1794an ne qediya bû ko Franseyâ nuh destê xwe danî ser Belçika, Hollanda, Nîs, Sawa û peravên Rîn ên roava. Li ser vê ravekirina xurtiya han, Prûsya ji nav hevalbendan bi derket û İspaniya da pê. Li giharê bê Ingiliz û Nemsayê kes nema.

Ciqas ko hevalbend di hev da keti bûn û bê Ingiliz û Nemsayê ji fransizan ra neyar ne ma bûn jî; bi xurşî û mezinatiya stola xwe Ingiliz ne neyarekî biçûk bû. Teví ko di deryayê ra hesareke xurt da bû ser welatê fransizan, dikari bû hergav dirêjî peravên wê bike; an neyarên derive di deyayê ra derbasî hundîre welêt bike. Ji xwe peravên Franseyê bi qasî ko xwe li ber érisine holê bigirta ne hati bûn xurt kirin.

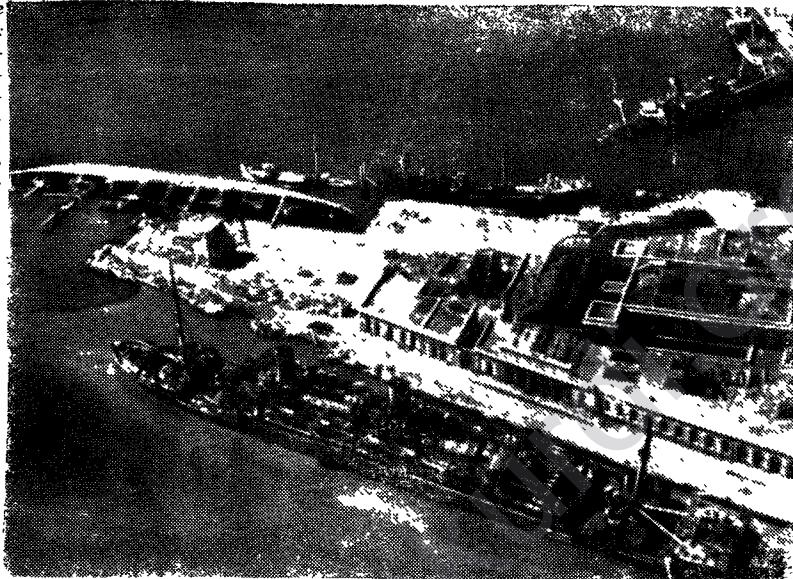
Qranê Ingîlîstanê tacîdar Core V namzedine zabitan di ber çavêن xwe
re diborîne. Ev namzedêن ha dûr-nîzing dê xwe bîgehînin qada şer.

Ji bo xurt kirina van peravan, nemaze en nîvro, hikûmetê bokeyê Tûlonê genêr. I Bonapart verêkiri bû. Napalyon herweki di şer da jêhafibûneke ecêb nîşan da bû, di vî karê ko siparti bûnê da jî jîrî û zanatiyeke seza rave kiri bû. Li ser peravên nîvro kuneq nema ko Napolyon ev ne girt, girek ne hîst ko héviya neyar jê qut nekir. Pişî ko ew erdîm (menteqe) kir sê xetên şer û di hemî cihan da top daçikandin, qîşle giştik saz kîrin û di heqê wan peravan da herciya zanîn hewce bû hîn kir û ji hikumetê ra da zanîn, vegef bajarê Nîsê ser firqa xwe.

Hingê hikumeta Franseyê ev leşkerê han ji bo serê leşkerê Nemsayê pêk anî bû. Ew leşkerê ko hemî deşten İtalyayê existi bûn dest xwe û dixwastin bi arşakîriya leşkerê Bédmînt dirêjî sînorê Franseyê bikin. Gava Napolyon gîha bû Nîsê, leşkerê fransizan di nav çeparan da ji héviya érişa nemsewîyan dîfti bû. Ev yeka han bi serê wî ne keti bû. Li ser zanîna ko di nav çend roja da existi bû dest xwe, li nik xwe xiteyeke érişe çekir û da serlezkerê xwe.

Evet serlezkerê han miroveki çak û camér bû. Bê ko dudiliyê bike xiteya Napolyon a héja qebûl kir û bi xwe li ser wê mesî. Hin sê heftê di ser hatina Nopolyon, a Nîsê ra ne borî bûn ko leşkerê fransizan dirêjî

*Bendereke
bonbarankiri :
Klişa me ben-
dereke bom-
baran kri şa-
ní dide. balfi-
rén hevalben-
dan piştí ko
ew bender
bombaran ki-
rine, dotra
rojé, bi ser wé
de çáne ù ji
jor de eo sûrel
girtline. Xera-
biya bomba-
rané xweş lè
xuya díke;
nemaze vapo-
ra ko kelye
ser kéléka
xwe .*

nemsawian kiri bù. Li ber vê érisa han a di niška va leşkerê Bédmint revi ù hemi xwarin, çek ù posatén xwe ji fransizan ra hişt. Bi vî awayî leskerê Franseyê hemi gavan û derbendên ko di roava ra dikevin çiyayê Alpê existin dest xwe ù ji tırsa érisa nemse-wiyan a nişkekê va filif.

Di pê vê serdestiya ko bi hayila mémjûyê Napolyon hate pê ra, çend roj ne çún ko li ser bêbextiya hinek xérnexwaz hate girtin.

Evet tiştekî ber bi çav e ko ci dema çirayek nuh vêkeve heke hinek dilkweş bibin, tezeq gelek ji didexisin. Herwekf wan neyarén Napolyon ên dexos jî hingê va bîndînya stérka bextê wî bir dibirin. Beri ko mezin bibe dixwastin çira bextê wî vemirînin. Gava hikümêté beri vî şerê han ew şandi bù xurt-kirina peravan, ji bo sileh û cebirxaneyê li Mârsilyâ hepisxaneyeke kevin ji nuh va ava kiri bù. Neyarén Napolyon ava kirina vê hepisxanê jê ra dikirin súceki û digotin: Ew dixwaze Bastilleke nuh ava bike. Di wexteke ko Robîspiyêr hemi dîr kiri bûn hepisxane da, ma hewce bù ko genéraleki wekf Napolyon i nenas û ciwan Bastilan ava ke ?.. Ji xwe hikümeta wê çaxê bê ko maqûliya tiştekî biramîyana li ser bêbextiyeke biçük pir mirovén mezin bi dar ve dikirin. Miroveki bextê

wî gelekî ne f çak bûna nikari bù serê xwe ji ber kéra celat xilas bikira. Vî bextê çak di demeke welê héja da serê xwe li Napolyon rakir. Birayê Robîspiyêr dest avête généralê ciwan û bi wê arıkariyê dengê Napolyon hate bihistin û ji mirinê filifi.

Hingê Robîspiyêrê biçük xwest ko Napolyon li Nîsê rakin Parisê û bikin qumandare leşkerê paytexê; lê généralê ciwan qîma xwe bi vê ne anî û dîsa vegeri ser firqeya xwe a li çiyayê Alpê, peşberê neyar.

BEXTÊ RFŞ

Napolyon bi qebûl ne kirina hevaliya Robîspiyêr ji xwe ra qenc kiri bù. Vî serekê dilhişk ewçend bi zinat li fransizan hikmî dikirin ko kesen jîr bi dûma hikmê wî ne bawer bûn. Bi tenê arşkariya birayê vî serekî, der heqê berdانا Napolyon da, dergehê belan jê ra vekiri bù. Ji xwe gava bextê reş bû sebeb ji ber lingên mirov çar dibin. Heye ko qederê ev rüpelê reş existi hû nav rojén ciwaniya généralê korsiki. Perê ket hepsê, paşê meaşê wî birîn û di pê wê ra bi carekê navê wî ji deftera qumandaran hate derxistin ko wî bê xwe kuştinê riyekê felatê li pêş xwe ne didit... .

BOŞOÇÊF AN PÊTROYÊ SISEYAN

Împeratora ûrisan a bi nav û deng Elzabêt emîrê Xwedê kiri bû. Pêtroyê siseyan, neviyê Pêtroyê didowan rûnişti bû ser textê şaritiyê.

Pêtroyê siseyan ne ew mér bû ko li ser textê çaran rûnişta. Lé rézika seltenetê ew heq da bû-yê. L'êtro miroveki qels, bê vén û irade bû. Jina wî « Ènhalet-Zerbest » jinikeke bi sen û çiv bû. Di rayên wê de xwîneke bi hérs û tima digeriya. Ewê Pêtro bêf ko jê hez bike, ji bo razîkirina Elzabêt; kiri bû.

Piştî ko Ènhalt bi navê Katérinê bû jina Pêtro ji bo ayendê xeyaline mezin ji xwe re çedikirin. Piştî mirina Èlizabêtê ewê bi awakî ji mérê xwe dê xelas biwa û bibiwa împeratora kişwerekî mezin.

Pêtroyê siseyan li ser textê pêşiyên xwe rûnişti bû. Pêtro li ser text heykelek bû; dolaba hikûmetê Katérinê digerand. Sal û nîvek ketiŞbûn navê. Pêtro xwe da bû iş û nûşû vexwarînê. Serxwêş diket û wextê xwe di himbêza dostika xwe, kontês Voroncov de derbas dikir.

Pêtro rojekê gelek serxwêş bû bû. Ji pêş wî

ve qala jina wî dikirin û digotin ko împeratore ji halê împerator ne razi ye. Pêtro bi erin gote xelkê dora xwe: Heke ew ji min ne razi ye, dermanê wê li cem min hazir e; ezêbi guliyêñ wê bigirim, wê havêjim zîndaneke Sîbêryayê û kontês Voroncovê li şûna wê bîkim împeratoriçe.

Hinekan împeratoriçe Katérin li ser gotinê împerator serxwest kiri bûn Katérinê dida eqile xwe û digot ko diviya bû êdi işe xwe bilezanda. Hebû ko împerator wextê serxwêş dibû di he, ê wê de emirek bidaya peyayêñ xwe û ew winda hikira. Katérin jî aşigek hebû, yekî zabit, digotin-ê Grigori Orlof.

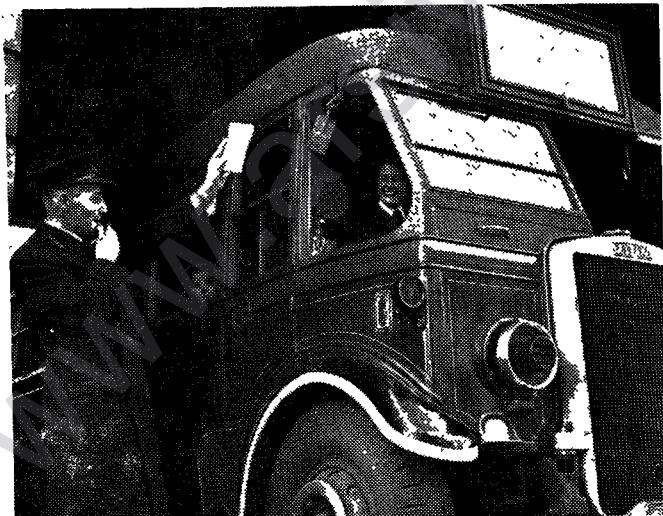
Sevekê, Katérin digel aşiqê xwe di xewgeha xwe de bû. Împeratorçe rabû ser pişla xwe û gote aşiqê xwe: Orlof, divêt sibe tu herf qışla eskerên xas û wan ji bo işe me kar bîkî. Piştî ko împerator digel dostika xwe li ber masa şerabê rûniş, ezê ji qesîrê derkevîm; tu li hêvîye bîmîn hetanî ko împerator bi temamî serxwêş bibe. Wextê te ditz imanê wî geriya tiwê, vê kaxezê jê re bidî imza kirin.

Katérinê kaxezek da Orlof. Di wê kaxezê de împerator vediñasî ko terka tac û textê xwe dida.

Sibetirê wextê împerator rabû emir kir ko sıfra şerabê deymin. Sifre danîn, Pêtro digel dostika xwe li ber rûniş. I atêrin ji di salon vexwarînê de bû. Împerator berekxwe da jina xwe û got-ê: Te xêr e, ez dibinim ko te disan madê xwe kiriye; gone te zer büye. Ma tu dêxîsi? Mihletê bide min ezê işe te ji saz bikim.

Katérinê tehdîda ko di gotinê împerator de veşartî bû seh kir. Lé deng ne kir û ji salonê derket. Belê gonê Katérinê zer bû. I ê ne ji ber dêxsê; lêbelê ji ber işe ko da bû pêş xwe. Ma hêsanî bû; dikir ko çarê ûrisan bi dekê bêxe erdê û li şûna wî rûne.

Katérin cû oda xwe; destek cilêن zabitên rûsî

Ji wexiê ko vî şerî dest pê kuriye ji ber ko m'r çâne enyan jin di gelek tuştan de bi karê wan radibin Klîşa me diajoya ewtolobîsekê şanî dide. Mifetişeki polisê bi ken û bi zîavî jê re talimatun dide, an xeleteke wê rast dike. Heke diajo mîrek biwa gelo mifetiş disan wê holê bukeniya.

li ber xwe kir û berê xwe da qışla eskerên xas. Orlof her tişt pêk anî bû. Ji xwe birayê wi bi xwe zabiteki eskerên xas bû. Wextê Katérfin kete hewşa qışlê; eskerin derketin pêşîya wê û sê caran bang dan: Her bijî Katérfinâ didowan, İmperatora ûrisan...

Di wê demê de bû ko Orlof kaxezâ ko Katérfinâ da bû-yê ji İmperator re dida imza kîrin. İmperator bêf ko bixwîne; an bêf ko seh bike li kaxezê nihêrt û imza kir. Wextê

imza dikir destê wî direcefi; an ji serxweşiyê an tiştê ko serê wî bfr ne dibir, destê wî bfr dibir ji lewre . . . . Pêtro kaxez da zabit û got: Ev'e, min ji te re imza kir, lê careke din ïn bo imza'kirina kaxezan di xelvetê de nîn uzîz me'ir.

Orlof katez girt, ev xiste bêri'a xwe û gote imperator: Hikimraniya l'êtroyê siseyan teman bûye; ewê here dereke din.

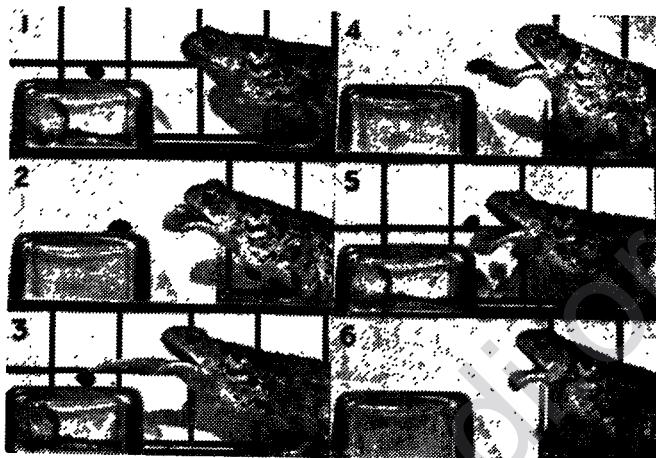
Peyayêن Orlof yêñ ko li ber deri bûn gava ev gotinbihîstîn ketin hundir, l'êtroye gîredan û berê wî dan menfayê.

Wextê imperatorê gîrfî terka qesirê dida, zabiteki bê rih û simbel, li hespekî boz siwarbûyi, dikete hewşa qesirê. Xelkê xwe gîhandi bû dora wî zabitî; didan ber qfran û digotin: Her bijî Katérfinâ didowan, İmperatora ûrisan...

Bi wî awayî Katérfin bû bû İmperatora Rûsyayê. Gelek ne borî hate bihîstîn ko Pêtro di menfayê de emirê Xwedê kiriye. Hinan got ko birayê Orlof ew di menfayê de kuştiye.

Deh sal keli bûn navê. Katérfin ferman, ferma bû; herkesi l'êtroyê siseyan ji bfr rakiri bû. Ji nişkekê ve xeberek gihaşte Katérfinâ didowan: « Di mintiqâ Ûralê de zilamek peyda bûye, dibêje ez l'êtroyê siseyan im ».

Mêrik ji hepixsanê baz da bû; gelek dima l'êtroyê siseyan. Lê xelkê digot, ma Pêtro ne miriye. Polfsan ew girt û ji nû ve avête hepsê. Lê mîrik reya xwe peyda kir cardî ji hepsê baz da û vê carê çû ciyayê Ûralê û xwe tê de vesart.

Ciroka beqekê. Sürel bi xwe, bêl nivîsar, çiroke qise dike.

Miletê ûris yê ko ji Seltene Katérfinê heyameke aş û rahetiye hêvi dikir, xeyalî-kesfi bû bû. Gundian jî zilma giregeran ga-zind dikirin; ew wek berê di hêsiyî de bûn; tu tişt di halê van de ne guhêri bû. Ji aliye din hia tarînê welet hebûn ko ji Katérfinê ne razî bûn, dia'na xef û şêwir dikirin.

Mêrikê ko ji hepsê revî bû û di çiyan de xwe veşarti bû, wek mehdîki banf xelkê dikir. Xelkê jî hêdi hêdi guh didan-e. Digotin ko di welet de wê serxwerabûnek çêbihe û hikim wê bête guhartin. Katérfinê ev tişt dibihîstîn. Katérfinê emir da polisên xwe ko li mirovén bisibhe guhdar bibin. Polfsan yek ji miretiban girt û bi zorê ew da mikur hatin. Xelkê gava ev tişt dit zanî ko iş xerab e. Gelek peya xwe dane çiyê.

Rojeke Havîna sala 1773an bû. Di ciyayê Ûralê de qerebalîsek hate ditin. Xelkê xwe gîhandi bûn dora siwareki, yê ko ciline kesk li ber bûn. Senceqdarê wî ji aleke spi bi xaçêke sor hildigirt. Mezinêñ ko di dora wî de bûn beyanameyek saz kîrin û dan-e da ko imza bike. Mêrik qebûl ne kîr û got ko beriya ko bigehe Moskoyê tu tiştî imza nakek. Lê sebeba rastin ne ew bû; mîrik nizamî bû binivîsanda. Ev l'êtroyê siseyan bû ko ji hepsê reviya bû.

Ew ordiwa ecêb hero meztir dibû û pêş ve diçû. Di Yetskayê de qezaqan li wan xist. Mêrik bi talan û bi helalkirina jinan û bi serabê eskerên nizamî ji qanî kîrin. Digel eskerên nizamî yêñ ko giha bûn ordiwa wî

Marsa Tipan

Em şagirt in, em dixwînin, A. B. C.
Nîvisandin, ew ji me re, armanc e.
Tipêñ me tev sî û yek in Ç. D. E.
Xweşî ev e, bi zimanê Kûrdmanc e.

Ê. F. G. H. him rihet e, him şérin.
I. I. J. K. xweş dixwînim bi qîrin.
L. M. N. O. hê mayîne hinên din.
Geli Kurdan, werin tev de bixwînin

P. Q. R. S. Ş. T. Ü. U. tu meyze.
V. W. X. ne, ez şaş nakım yek levze.
Heş dengdér in, heçi dengdar bışt û sê.
Riya ronî dibistan e ma Y. Z..

Qetranî 20/12/943 HISÊNÊ EMÎN

Çav n P troy  derew n bi ke ikeke delal
keti b ; yeke qezaq. P tro rab  ew mehir kir
  ew imperatorice flan kir. L  her f qapatme,
ew j  p  re b n.

Ji Katériné re édi tu raheti ne me bù. Pétroyé derewin, ew ji Pétroyé rastin bétir aciz dikir. Katérin rabù ordûke mezin saz kir ù ew di bin fermandariya général Biblikof de rékire ser Pétroyé derewin. Biblikof kir ne kir Pétro zemt ne kir. Biblikof dida pey eskerén Pétro; ew tajotin heta cihine dûr ù digot qey zora wan çûye. Lé ew eskeré ko ji hev belav dibûn, dibûn çete ù ji par ù di baskan re li eskerén Biblikof dixistin.

Katériné dit ko Biblikof ne méré vi işi ye; rabù fermandar guhart ù li súna wí yekí din tayín kir. Lé wí jí nikarí bù bi karé xwe rabiwa. Heç Pétro bi şikestina van her du généralen Katériné héj xurtir bù bù. Lé rasthatineke xerb işe wí xerab kir. Pétro keti bù bajare Qazané ù ordiya xwe a mizefer teftis dikir. Ji nişkeké ve ji nav xelké jinikek derket, beré xwe da Pétro ù bi qır got-é:

— Boğocəf, Boğocəf ...

Jinikê digote xelkê: Ev méré min Boxoçef e. Berê xwe dida Pêtro û digot-ê: Boxoçef, tu çûyf kû; ez û zarowên xwe tazî û birçî bistin...

Eskerekî milê jinikê girt, kişand û da alf
û got-ê: Ma tu dîn î, ev împerator Pêtroyê
siseyan e.

Jinikē: Kijan īmperator. Ev, mērē min Boxocēf e. Ez ne i dīn im, hon dīn in.

Deng ji tukesi ne dihat. Herçî imperator Pêtroyê siseyan, li ser hespê xwe wek heykeleki sekînî bû ñ xwêh dida. Ma ci bigota, jîna wî bû.

Lê împeratorê derewîn disan bû xwedîyê
îrada xwe û got ko ev jinik jina Boxoçef e.
Boxoçef yek ji peyayên wî bû, keti bû desten
polisén Katériné û polisan ew kuştî bû. Jinik
saş bû bû; ji ber ko Boxoçef dima împerator.
Imperatorê derewîn pişî ko ev çfrok
xelas kir, emir da ko biya Boxoçef bigehînîn
aliye malê.

Lê xelkê baweriya xwe bi vê çfrokê ne
anî bû. Ji milê din xelk ji talan û şerabxwe-
riyê ji westiya bûn. Dixwestin édin bigehin
neticekê. Boxoçef an Pétroyê derewîn ji pişta
mesela jina xwe gelek kêm kiri bû. Ji ya xelkê
kir û eskeren xwe kire du bir. Birek şande
ser Moskoyê, birê din iî ser Pêtrôsbûrgê.

Katériné vê caré général Sôvorov şandi
bû ser imparotorê derewin. Boxoçef li ber
général Sôvorov pey hev dişikest. Di şerekf de
jina wi a qevqasî hésir ket. Peyayén Boxoçef ji
him bi him terka wi didan. Ji xwe êdi herkesi
dizanî ko ew ne imparotor l'êtroye sisayan e.

Dawîye peyayen wi ew gitin u tesmin
Sovorov kîrin, Sovorov ew kire qefesekê de û di
nav khûçeyen Mosko û Pêtrêsbûrgê de gerand.
Sovorov jê re digot, ma te ne dixwest ko tu
bikevi Mosko û Pêtrêsbûrgê.

Wextê Boxoçef anîn hafa Katîrfnê û celad
dikir serê wî jêke, mîrik digote xelkê dora xwe:
Ez împerîtor dimirim. BISARÊ SEGMAN

ZÊDEHIYA JINAN

Ma ev ji derdek e, bi me ne derd, lê ji ber vajî ve nîmetek e. Lé ji bo xelkê Emérîkayê û ji bo hin welatén Ewropayê derdek e; derdeki mezin e, û pîsporine cîvaki ji vi derdi re li dermaneki digerin. Bivé névé di dawiya vi şerî de ev derd wê héj mezintir bibe. Mér hero di qadén ser de téne kustîn.

Li gora statistikeke ko beriya vi şerî hate belav kirin di Emérîkê de serê sedi (17) jîn ji mérân bétir bûn û ev nisbet hero mestir dibû. Pîspor li sebeban gerîyan û sebebén jérîn jê re dilin:

Hikâmetê mihacerata mérân bend kiriye; yanî nahile ko xelkê xerîb weke berê herin Emérîkayê, ji xwe re xebatekî peyda bikin û té de cih bibin. Ji zauojen şîrmej yêni ko beriya ko bibin yeksalî dimîrîn, kurik ji keçikan di sedi de (25) bêtir in.

Ev tişt li Ewropayê ji heye. Di welaté Swêçe de yê ko ji mêt ve ne ketiye ser zêdehiya jinan, an kembûna mérân derdeki mezin e.

Pîşti şerî 1914-1918an di hemi dewletên şerevanî de mişdaré mérân geleki kêm bû bû. Li gora statistikên resmi li welaté Ûris jîn di sedi de (32) li Polonyayê (38) li Ingilterê (23) zêde bû bûn. Herçî Frans, İtalye û Elmanye; di van welatan de ev zêdehi di navbera (21) û (22) an de bû.

Di vi şerî de telefîyalên şerevanîyan ji niho de ji şerî borî bêtir in. Heta roja ko şerî temam bibe, roj bi roj, ev telefîyat wê zêde bibin. Ji lewre ji niho de pîsporén cîvaki bi vê meselê mijul in û ji vi derdi re li dermaneki digerin.

En nîzanîn ew² ci "dermant peyda bikin, Lé tiştî ko têle birê û ji hemîyan rahetir e, ew e ko xelkê Ewrope û Emérîkê ji wek me, ll gorâ tageta xwe, li şuna yekê, ji xwe re çend jinan binin.

Tevdireke din, adeta beriya pêxember e, yani veşartîna keçikan e. Lé naakeve serê me ko tro hin hebin û qima xwe pê binin.

Ji xwe erebên cahiliyê çire keçen xwe zindi vedîşartin. Herhal ji ber ko hingê ji keç ji kuran bétir bû bûn û pîşti ko heryekî yek distand nîzani bûn ji ên mayîn ci bikirana û ji lewre ew vedîşartin.

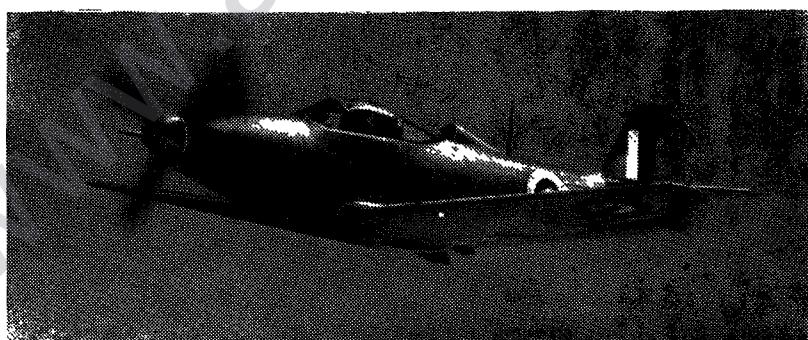
Wextê Mihemed (S.E.) hat ji vê adeta hov û kirêt re li dermanekî gerîya û gote xelkê li şîna ko hon keçan zindi veşérin, berdin bila mezin bibin û hela car jinan ji xwe re mehir bikin.

Ma gerek'e ko Mihemedeki din bê û vi dermanê zêdehiya jinan ji xelkên Ewrope û Emérîkayê re şanî bide. Ev e, em ji wan re bîbêjin.

Pîşti ko me xêzikên jorin niotsandîne ajansan ji Washingtonê nüçeyek daye zanîn. Li gora wê nûçê miesisa « Galûp » ji xelkê ev pîşiyari pîşî. « Gelo kîjan çêtir e, jîncî di navbera 21 û 25 salan de wek mérân bibin esker û herin qada ser an hemî jînên ko jê xebat lêt û wextên wan ên vala heye, di paşenigê û di xizmeline neşeranî de bêne xebitandin ».

Xelkê Emérîkê, di sedi de 76 di raya pêşîn de ne. Yanî jîn ji mina miran herin qada ser. Gelo yêni ko di vê fikirê de ne, nebe ko bixwazin bi vi awayî mişdaré jinan kêm bikin.

RONAHÎ

Balaflîrîvaniya emérîkanî. Emérîka bûye mexzena çek-û posatên hevalbandan. Balaflîra ko klîşa me şanî diide balaflîreke emérîkanî û ji tipêkî nû ye. Ev balaflîr ref bi ref têne

Ingilterê û jê diçin Berlinê û bijarine din ên neyar û wan bombaran dîkin.

ÇEND TÉDERXISTEK

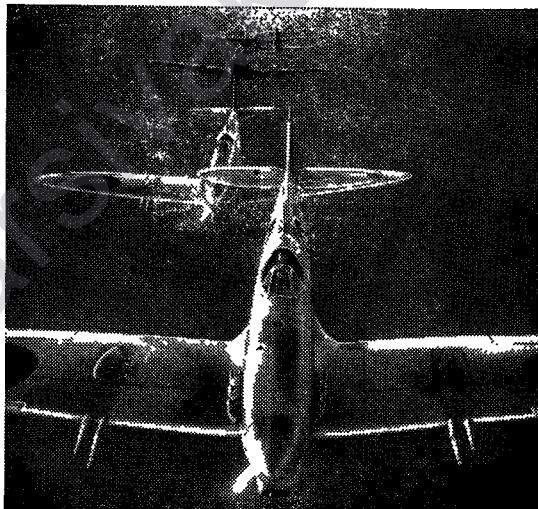
*Gula xwendevanan, birayê xuyin,
mirza Osman Sebri!*
*Ezbent, van çend téderxistekan ji
bona gesbûna dilê te, bi
diyarî ji kekê xwe ê dilün
re, pêş-kêş dikim. Heke
zeman destûra bersifê nede
ji, daxwaz û bersifa min
di hêlinâ dilê me de ye.
Heke divayê çapê ji nebe,
bila di tasa seri û çapa
heşê me de be.*

*Di warê gelperesti
Riya dûr û pir direj
Bi hezaran zîvari
Belengazi û jari
Destpêka wî ji çi ye?

Postê kûzê reş û mar
Ew şikefta hirçê sor
Natorê rez û bestan
Asegehê daristan
Nêçirvanén bi taji
Hawîrdorén wî tiji
Ka rêçgerin li kû ye?

Ez û tu em bûn mîvan
• Li mala pîrê cîha n
Wargehê mar û teyran
Te go, kalo dijwar e
Dilxwaz û çak heval e
Şargeha te li kû ye?

Govê pezê nav daran
Qesab girtin sed beran
Giha nîne berf pîr e
Bihara wan bakur e.
Şivan dibê we xér e
Bihar timî li jér e
Ez û şivan wek kê ye?*

*Piştî lav û baranan
Gava gul tén eywanan
Her tén destén xamegir
Diştin pê beg û mir
Pîrsa me ú te çi ye
Dilxwaza te li kû ye.*

HESEN HİŞYAR

SPITFAYÊR

Spîtfayêr tîspekî balafîren britanî ye. Spîtfayêr bi mana agirweşan e. Ev balafîren ha hûr lê xurt û çeleng in. Di her baskefî wan de topeke piçûk û du mîtralyoz hene. Van balafîran, wextê ko elemanan dirêj Londrê dikir û carina sev û rojê pê de li payitextê İngilîstanê dixistin, xizmetine mezin dîstine û bera balafîren elemanî dane.

EMELIYATA

KO DI KOXIKÊ DE HATE ÇEKIRIN

Dr. Frîdrik Lomîs ji peyakî Emîrikê i bi nav û deng e. Hin kitêbén wî li ser tibê hene ko gelek héja û meşhûr in. Lê Dr. Lomîs hetani ko büye Dr. geleki teg û req ditine. Dr. Lomîs ji biserhatiyêن xwe ên gelér yek qise kiriye û gotiye:

Ji piçûkahîya xwe ve min dixwest ez bibim tebîb. Ez ketim dibistana tibiyê ji. Lê pişti salekê ez bêgav mam; min terka dibistanê da û ez çüm Elaskayê. Li wê derê ez di kanên zér de bixabitîm û pê debara min dibû.

Min ji bo salekê terka dibistanê da bû. Lê qederê xwest ko ez sê salan di kanên zér de bibinîm.

Şeveke forlinê bû; pêlén behirê tavetiñ ser tehtîn peravan. Ji nişkekê ve li ber deriyê koxika min du zilam peyda bûn. Rewingiyêن qayixeke bi hélekan bûn. Fortinê qayıx aveti bû ser tehtan û ew şkendî bû.

Ev her du zilam jê xelas bû bûn. Min ji mîvanen xwe re hinek xwarin pêk anî û cihen wan li erdê çêkir. Di koxika minde tişte ko mirrov jê re text an qenefe bigota peyda ne dibû.

Pişti sivî me xwe li erdê direj kiri bû û me sibilên xwe dikişandin. Yekî ji mîvanen min saeta xwe derêxist û lê nihêrt. Ez çi bibinîm; bi saetê ve nişaneke civata dibistanen bilind. Ez li xwe heyirî ma bûm; min nema

dikarî bû ez xwe ragirim. Min ji xwediye nişanê pirsî. Ewi gote min:

— Min ji ünfîvîrsîta Harvartê diktora felsefî standiye. Herç hevalê min ew ji diktorê ünfîvîrsîta Yêlê ye. Iro ji seydaye yewnaniya kivin e.

Herç ez rojê pê de di kanê dê xebitî bûm. Cilênen min gemar, rûyê min res, riha min ji drêj bû bû. Min di dilê xwe de digot heke wan ji bizaniya ko min ji kêm û zêde tiştek xwendîye, ew ji wê li min ecêbmayî bimana. Min çavêñ xwe li banê odê zelal kir û hêdika tiştek ji odisê [1] xwend.

Herweki min texmîn kiri bû welê ji bû. Mîvanen min ji li min ecêbmayî man û ji min pirsîn ko ji çend salan de min terka dibistanê daye. Ji şerîman min gote wan ko ev deh sal in di kanê de dixebeitim, lê min tiştekî héja bi dest ne xistiye. Em kenin û di xew re çûn.

Dotira rojê min ji wan seh kir ko tatila wan hebû û li şûna ko tatîla xwe di bajaran de biborînîn ji xwe qayîxek peyda kiri re bûn û perav derigirîyan.

Min ew birin kana ko ez tê de dixebeitîm; li kana min temasa kirin. Evarê em disa di koxikê de rûnişti bûn û me bi kêt û şahf xeber dida. Min dinya ko berf sê salan terikandi bû di axaftina wan de peyda dikir û pê kêfxweş dibûm.

Selefek ji siwarêñ eskerêñ Fasê. Ev swarêñ ha di ordiwa fransîzi de bi mîranîya xwe deng dane.

Ji şevê mideyek cû bû. Me dît ko li deriyê koxikê didin. Me derf vekir; zilamek desten wî li ber çavêñ wî kete hundir. Zilamekî perişan û westîhayî. Mîrik bi çend pirsan mesela xwe ji me re got. Ew ji di kanekê de dixebeitî; ji ya min bi panzdeh kilômétiran dûr. Dwanzdeh qepson di desten wî dê teqîya bûn û aveti bûn çavêñ wî. Mîrik bihisti bû ko di koxika min de tebîbek heye. Ji lewre gesta min kiri bû.

Minê çi bikira, min nikarî bû jê re bigota

[1] Odisê esera şairê Yewnanîstanâ kevin Omiros e.

ko ez tebib im. Min jé re rastf got. Reben wek mirové ko héviya dawín jj winda dike di cihé xwe de cemidí ma ú mldeki deng ne kir. Min dida eqilé xwe ú dl dile xwe de digot, di çenté dermanan de yé ko min bi xwe re ji bajér aní bù súseke kokaynê hebú ú di bin súse de hinek jé ma bù. Bi zemansı ve ewçend tür bù bù ko te digot qey merhemek e. Lé ci xem, bi ava germ dísan ew dibú ron ú benc dikir.

Méríké min qey tiqté ko min di dile xwe de digot xwendí bù. Sere xwe rakir ú gote min: « Ma tu nikarí tiqték biki, dibéjin ko . . . »

Belé rast bù, jé re goti bún ko carina ez birfnén hevalan derman dikim. Lé ne ko emeliyata çaván çekim. Digel vê hindé, ma min nikarf bù biceribanda. Ez rabúm, min vapor vêxist, misnek av keland, kokayn ron kir, dilopjmara stlöyé sıqt ú pê qend dilop kokayn di cavén mérík kírin. Mérík hinek bïhna xwve da. Bi min re pertavsojek hebú. Ez pê li ser tehtan li toza zér digeriyam. Min çermén cavén mérík ji hev kírin ú li wan hür bún. Çend perçeyén qepsonan di çavekí mérík re bù bún. Min müçinga xwe anf ú ew jj deréxistin. Min cavén mérík bi borşké ji şiqtin; penbù danf ser ú ew girédan. Mérík xwe li erde dfréj kir ú di xew re çu.

Pişif sé rojan min cavén mérík vekirin. Cavén mérík çebú bún. Me ceridak da des-tén wi. Mérík xwend ú gote min: « Diktor bñnahiya min vegeriyaye ».

Roja posté hati bù. Her sé hevalén min xwe kar kírin, ji min xatir xwestin ú beré xwe dan bajér. Profesöré yewnaniya kevin gote min:

— Qenciya ko me ji te dtiye em tucaran ji br nakin. Tu miroveki bi heyf f. Heke feleké li te geriyaye nabe ko tu xurtiya véná xwe winda biki ú bidî sistiyé. Divét tu xwe bisidîn ú vegeri ser xwendin ú zanistiye

Mévânen min çün; ez ú xemén xwe bi

Masîvanine britanî di çemé Teymis de masiyan digirin. Dibéjin ko masi ji ber bombeyen ko dikevin behiré xwe didin devén çeman.

hev re man. Hundiré seré min wek sítloka kuçkiri dikiliya. Emeliyata ko min di çavé mérík de çekirí bù; tiştén xérwxwahane yén ko profesöré yewnaniya kevin goti bún min di seré min de bi can dibún ú ji min re tiştine bivén digotin, nav di min didan.

Rojé pê de min ev tiqt da bún eqilé xwe. Roja din wexte ez hişyar büm; min hür-mûrén xwe dan hev ú min beré xwe da merkeza nayhê. Merkez ji koxika min qederé 70 kilométri dûr bù. Wexte ez gîhaştım-é rast bi rast min qesta çapxané kir. Dilé min hebú di rojnama na hiyé de flaneké bidim belav kírin ú ji xwe re li xebaték bigerim.

Emelé rézker gote min ko mivisevané rojname nexwesq és ú ji lewre ev çend rojin rojname dernakevit. Wexte ez li ünfvîrsité bún çendaké di rojnama ünfvîrsité de min nivisevan kíri bù. Min gote mérík ko ez dikarim rojnama wi derfniim. Mérík bi këfxwesi heré kir; min ji tavil dest bi xebaté kir

Pişif çend rojan min li cem şirketa elek-triké jj xebat dft. Min hisabdarıya şirketi dikir ú li ser tiliñivisé jj dinivsand. Ez saleké li merkeza nayhê jj mam ú jj vegeriya Mîşgané ú min ji nû ve dest bi xwendiné kir. Ez keti bùm sefa dibistana tibiyé a didowan.

Min çar salén din di tibiyé de xwend ú ez gîhaştım miradé xwe, ez bùm bijşk.

Hetanî fro yadigareke wî mirovê ko min perçeyen qepsonan ji çavê wî deréxisti bûn, bi min re ye. Li ser beltê tifika min bêsuseke tüncin heye. Wî mirovî ew bêsûs bi destên xwe çekirî bû û ew ji min re kiri bû diyarî. Gava ez lê dinihêrim, di dilê xwe de ji xwe re dibêjîm: Hikmeta Xwedê, ji bo xelaskirina çavê wî Xwedê ew zilam rôkiri bû koxika min û pişti emeliyata wî ez ji rekiri bûm merkeza nahyê û ez ji bi vî awayî ji jiyîneke kêm xelas kiri bûm.

DILAWER ÇARPİNE

Wextê min bisertatiya Dr. Frîdrik Lomis ya ko Mirza Çarpine ji bo Ronahiyê wergeraniye kurd manciyê xwend, biserhatike min ji hate bîra min. Bi vê hêncetê ez ji dikim wê biserhatiyê berpeyi xwendevanê xwe bikim.

Di sala 1917an de bû. Hingê ez di ordîwa tirkann de zabit bûm. Em di nîvroyê gola Urmiyê de şargebi bû bûn. Rojekê mîfrizeki dijmîn bi ser me de girt. Me li hev xist. Di hin deran de me û dijmîn bi singoyan bera hev da bû.

Wextê em ji hev vebdûn, min li kuştî û birîndarın dipirisi. Ji du kuştî û çend birîndarén sivik pê ve birîndareke xeternak hebû. Kuştî ji xwe kuştî ne dermanen wan nine. Herçi birîndrén sivik îse wan ne zehmet bû. Lê işe birîndaré giran dişwar bû.

Di qada ser de ez û bolika xwe em bi tena xwe bûn. Ji merkezan dûr û bi me re tu diktor ji nîn bû. Birîndaré giran yeki çawîş bû; digotin-ê Üsif çawîş. Tirtireyek bû, bejinbilind, bi gewde û bi dest û lep. Simbelén xwe ên reş ba dida û ew li pişt guhén xwe wer tanîn.

Üsif mîreki qenc bû; di seran de namûs dikir. Ez gelek li ber halê wî kelim. Üsif li ser pişta xwe li erdê dirê bû bû û kûr dinali. Singoyê ji newqekê aveti bû heta bi nemqekê û zikê wi

çirandi bû. Hinek ji râdiyên wî ji zikê wî der bû bûn û di berzikê wî re gîhaşti bûn erdê. Devê birînê qederê du bostan dirêj bû. Üsif bi çavine zelül li min dinihêrt; qey ji min meded diixwest. Di vê çola Xwedê de destgîrê wî ma ne ez bûm?...

Min da eqilê xwe mîrik hemîn wê bimira. Ma ne çêtir bû ez û ne i diktor min carekê biceribanda ko ez çawîş xwe xelas bikim. Min dudîl ne kir; ji kaniya rex, min satilek ava zelal da anîn; min rûdiyên ko gîhaşti bûn axê şîştin û ew vegerandin zikê birîndar. Min bala xwe da singoyê tu rûdi ne çirandi bû. Ev tişteki qenc bû.

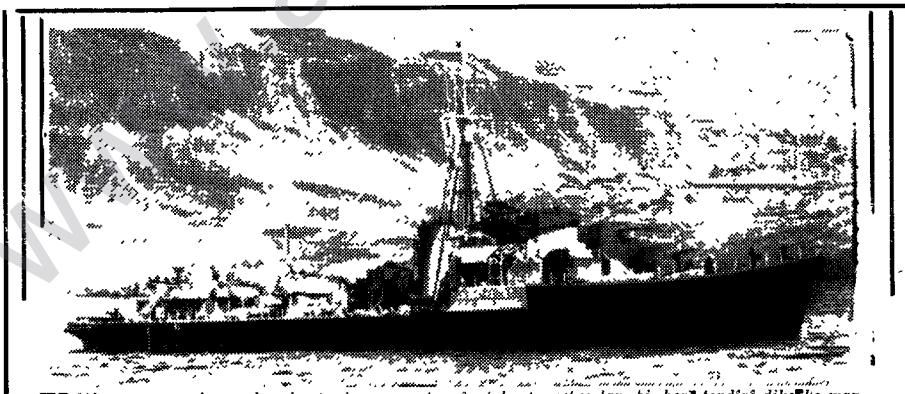
Min çend neferên xurt û giran anîn û ew li ser sermil û ejnîyên Üsif rûniştanîn. Di pésira çakâtê min de derzike mezin û pê ve takî stûr hebû. Min rahişte derziya xwe û li zikê Üsif xwar bûm; keviyên çermê zikê wî anîn hev û min bala xwe da cihen ko xwîn jê dihat ji derive bimîn; û zikê mîrik ji serî heta serî pişhet dirût. Ne gerek e ez ji we re bibêjîm ko mîrik tîşîha û ji qirika wî mina dengê gayê ko hêdîka serjê bikin, dengekî reş û tarî derdiket.

Pişti ko min emeliyat temam kir hinek tentür-diyot li penbûkî kir û li devê birînû gerand û penbûyê mayin ji danî ser birînê. Min kirâsê xwe ji çirand û pê zikê birîndaré xwe girêda.

Halê Üsif roj bi roj ber bi xêrê bû. Pişti heyvekê em gîhaşti bûn Tevrizê. Me Üsif şanî diktoran da. Diktoran jê re got: Di emeliyatê te du qisûri nine; bi tenê ji ber ko kîlén dirûtinê ne rast bûn di sei zikê te de xetekê xwar û vajî dê bimîne.

Üsif hale desten min û bi ken gote diktoran: Ev ji yadigara yûzbaşyî min.....

Nîho ez didim eqilê xwe û dibînim; tişte ko min kiriye ji yê ko Frîdrik Lomis kiri bû zêde nebe ji ne kêmter e. Bi ferqa ko ew pişti emeliyatê bûye diktor, ez bûme serserikî dinyayê; bê mal û menal û war. C. A. B.

Taluka noqavan herçend weke berê ne ma be ji stola hevaibandan bi herê tevdirek dike ko wan kêmzerer bike. Klişa me vaporeke piçük şanî dide ya ko bi vaporsestan re dice û bera noqavan dide.

DIROKA JINA⁽¹⁾

SELAHEDİN

— 3 —

Di babelîska dwanzdan da dewleta Ebâslyan

Ji ber ko diroka jina Selahedin bi diroka islamen va e girêdayî ye, nemaze di demeke qels bûna dewleta Ebeyian da dest pê dike, di vi wari da serpilki nivisana tişteki ji vê dirokê, xwandevanan çetir serwext dike. Pişti vi feslê kiçik, bîvê nevê çêla hin sebebén şerén xaçparêzan kirin ji ne li tinê ye.

İslamiyet weki dareke mezin di bin ezmanê rohelalet da şiu û bilind bû bû. Lê beri ko dema rizina wi bêt, ji ber hin sebeb belkên wê weşin û gelek tila ji jê ketin. Heke riya me bi gotina van sebeban naakeve ji, em dikarin qels bûna dewleta ebeyian ji wan sebeban bizinan.

(1) Di hejmara beri vê (25) rûpel 19 stûn 2 xêz 4 an de xeleteke çapê bi carekê mana bêjeyê guhاريye. Ji lewre me xwast xwandevanan serwext bikin. Di bêjeyê (papas) da tipa (S.) ketiye li şuna (papas Pitris) papa pitris maye. Qesda me ji papas keşe ye. Ji vi keşeyî ra Ereb « Bitris Nasir », Fransız « Pierre l'Ermit » û em ji dê « keşe Pitris » bêjîn. Me ji xwandevanan hêvi ye li me negirin û wê xeletê di hejmaren xwe da saz bikin.

Gava xwediyê dînê Islamê Mihemed (S. S.) ji dinê çû giha Xudayê xwe, hevalên vi li ser xilafetê keli bûn hev. Hinekan dixwast ji malbata pêxember kurmam û zavayê wi bikin xelife; hinekan ji dixwast bi benê şewîte bigirin. Dawi ên paşin zoa ên pêşin birin û Ebûbekir li ser kavîle xilafetê rûnişt. Pîsti ko Ebûbekir mîla dubaviyê di nav hevalê xwe da dit, gava mirinê şûna xwe siparte Emer; wi ji Osman kiri bû xelifeyê xwe.

Di dema Xelîfe sisîyan Osman kui é Esan da agirê dubaviyê di nav islamen de xurt bû û dawî bi kuştina xelife raweti. Gava xelkê Medînê û mezinên Qurêsiyan Eli kîrin xelife, pismamê xelifeyê miri Meawîye qîma xwe bi vê yekê ne anî û şerî Eli kîr. Çiqas ko Meawîye pişti gelek ser xilafet ji Eli stand û kurê wi Yezid bin kurêni Eli kuştin ji, nikari bûn fikira xilafetê ji dil û singa wan bi derxin. Çi cihê kurên Eli pê da çûn, her ji xwe ra heval, arikar û xêrxwaz ditin û pê şerî Emewiyan kîrin.

Gava koda Emewiyan tije bû û di ser ra rijf, bi navê malbata pêxember Ebasiyan xilafet girtine dest xwe. Lê wan ji Emewiyan pîrtir neyariya kurên Eli kîr. Kurên Eli dev ji heqê xwe û xilafetê hernedan û xwe ne sîpartine Ebasiyan. Pîsti ko serekî dirêj di welatên İslaman da li pê vê dozê gelek xwin ji xwe û hevalbendên xwe dane rijandin, dûri merkeza xilafetê, li Merakîşê ji xwe ta hikûmetek anîn pê. Çiqas ko ev hikûmeta han e dûri merkeza xilafeta Ebasiyan bû ji, ne dixwastin wê bi riheti bîhelin Dêma xilafeta Ebasiyan berî da qelsbûnê, vê hikûmeta Elewiyan a li Merakîşê destê xwe da ser Misrê û bi navê xilafeta Fatimiyan bingehê hikûmeta xwe danin.

Herçi xilafeta Ebasiyan, pişti memûn, ji dest bêkériya xelisan roj bi roj berve kelsiyê diçû, ji bêlekê di riya leskeriyê ra hemi cih û meqamên mezin di dewletê da ketin destê tirkân; ew tirkân ko bê civandina mal û zorkeriye tiştek li ber dilê wan tine bû. Ji hêla din, gava xelifeyan xizmeteki çak ji yekî diditîn dikirin wali; ew walîti bi miras digehîste kurên wan ko paşê nema xelife dinasin. Bi vi awayî heke di wexta Harûn Reşîd da li Ertqayı dewleta Benî Exleb hatî bû pê pişti serî Emin û Me'mûn ji li Xurasanê dewleta Tahiriyê riç berdane erdê. Pîsti van, li her ali wali û mifrekan di cihêن xwe da çav dane çekirina hikûmet û emaretan

Heke Mi'tesim ji ba girtina pêsiya vê

ye kê leşkerê xwe ji xalanên xwe tîrkan anf bû pê ji, bê ko tîrk pêsiya nerindiyê bigirin û himê xîlafetê xurt bikin, berî rojekê li xîrab bûna wê lezandine. Van tîrkên han ciqas ko bi xwarziyê xwe Mîtesim ra bêbe-xif ne kirine ji, teqezi bi kur û neviyên wi ra rast ne meşfine. Ji ber ko hêdfî sole dewletê girtin dest xwe û bê naveki tiştek ji xelße ra ne hîftin.

Dema waliyan, her kesî di tala xwe ra serî hildidan û doza serxwebûna êrdima xwe dikirin, serdar û serleskerên tîrk li Bdxdayê bi kuştin û talankirina xelßan û hev û din behna xwe dertanîn. Bi vî awayî suhna xelßan û xîlaftê revi û bû berdan-berdan.

Mirovekî ko heya berî rojekê ne tiştek bû sibetirê dibû her tişt. Baweriya kesf ne'ma bû. Tima û dilbihewesén mezinatiyê di ser serî û cendekên hev ra xwe digîhandin daxwazên xwe. Serekî dirêj qumandarên leşker xelße, xîlafet, islam û İslamîyet di nav lepêñ hev da belçiqandin. Heya ko Benî Biwêh zora hemiyan birin û serkî hikim di dest xwe da girtin.

Pâşê tîrkên Selçoqî hikim ji Benî Biwêh standin û ji welatê farisan heya derya sîpî existin bin destê xwe. Ji mirina Mîtesim û heya wê hîngê, yanê ji du sed salf de, hinde welatê islamân di bin destê hikmetekê da ne ma bû. Ji ber ko welatê di bin hikimê xîlafeta Ebasiyan da bû bû pir hikümet û emaretan. Bê naveki xelße te'sireke biçük li ser kesî tine bû. Bi tenê navê wî di xitban da tevî navê mîfr an serekhikümet dihate xwandin. Ordiya xelße a Bexdayê jî herweki me li jor goti bû, û bi kuştin û talan-kirina xelß, wezir û serdaran wexta xwe derbas dikirin.

Hikmê dewleta selçoqîyan bi sînorê ko me li jor goti bû ne ma. Pişf ko navbera deryayêñ Xezer û Sîpî existine dest xwe, berî xwe dane welatê Erebân jî. Tu ne cû Şam girtin û dixwastin dest bavêjin Misrê, merkeza xîlafeta Fatimiyan jî.

Di wê demê da bû ko Selahedîn di nav leşkerê padşahê Selçoqîyan ê dawiyê Nûredîn Zengî da li Şamê rabû e li Misrê bû sîltan. Pâşê hemî welatê di bin destê Selçoqî û Fatimiyan da gitre bin destê xwe û dawiyâ şerê xaçparêzan bi dest xwe xist.

Çawan ko Selahedîn bi destê zorê xaçparêz di welatê rohelatê da bi derxistin; bi qencî û dadewerî, zanîn û bîreveriyê jî di dîroka Cihanê da cihekfî çak û bilind ji xwe ra pêk anf.

OSMAN SEBRÎ

Mr. Çorçil zabit. Mr. Çorçil bi zabitigê dest bi juynâ xwe kiri bû. Serekwezî û İngilîstanê di cuwanîya xwe de gelek hej biserhatîyan dikir û ji biserhatîkê dida pey biserhatîlye din. Çorçil gava zabit bû di alaya Hisarau a çaran de wezife didit. Serekwezî carina alaya xwe ziyaret dike. Di kîşa jorîn de Çorçit di nav eskeren wê alayıye de xuya dike. Her du ji bi kêt xuya dikin; ci esker ci serekwezîr.

Hewdê keştiyekê, beriga ko bixerî i stûnên wê lê bêne siwar kirin. Kestiyê di oî hali da dixin behîre û paşê kitkiten wê lê siwar dikin.

PÊNCÎ MÎLYON GA Ú MÎLYON Ú NÎVEK MIROV

Belê heyamek hebû li Emîrikê 50 milyon gayên kovî dîjin. Hingê xelkê Emîrikê ji milyon û nivek peyâ dihatê pê. Nijadê spf yê ko ji Ewropayê çû bû Emîrikê röhesisin û avahiyên medeniyetê ên din ji hêj çenekirî bûn.

Xelkê goştê wan gan ê tamdar herwe dixwarin, ji kevelên wan ji xwe re cil çedikirin. Xêra keriyên wan di çemén kûr û fireh de, yên ko didan avê bihûrên tenik peyda dikirin û tê re erebeyên xwe diborandin.

Gayê Emîrikê kovî heywanekî ~~feris~~ û xurt e. Ji simên wt heta pişta wi şes pê bilind û qederê 10-12 peyan dirêj e. Ji 1800 heta 2400 kiloyî giran e. Kloçen wi ne ewçend dirêj, lê gelekî xurt in. Di navbera her du qloçan de entke wî e fireh heye. Ev eni jê re gurz û mirtaleki giranbeha ye. Qloçen wi hewqas zexm in ko pê dikare erdine hişk biqelêşe û tê de bigevize. Bi qloçen xwe dikare bera kerikî gura bide û hespeki digel siwarê wi rake nû bibe heta sed métri û paşê wan bavêje erdê. Nemaze çeleka wi wextê golikê wê pê re ye şeriki welê wehşiyane dike ko tu dehbe di wehşetê de jê nikare derkeve. Di pêsiya wê de ci hebe bê perwa zer-gî nav çavên wî dike.

Wextê nijadê spi gibasta Emîrikayê mixdarê van gan pêncî milyon hebû. Kulnêl Doç yê ko hingê di beyabânen Emîrikê de digeriya; di xatiratên xwe de dibêje ko carekê rastî garaneke welê hati bû ko dirêjabiya wê dagihaşte 30 kilometiri. Wextê

di çemê Misûri de garanek ga li avê derbas dibû, vaporê ko tê de dişixulin bi rojan ve li hêviya dawiya garanê diman.

Ev gayên ha ji xelkê Emîrikayê re hatineke mezin bûn. Lê qedrê wan ne dizanîn. Gelek israf dikirin; seye-ka goştê wan ji ne dixwarin. Mirovin hebûn, gayek ji bo zimanê wi dikûstîn. Ziman dixwarin, goştê mayîn guran dixwar. Carina ji ew bi tenê ji bo çermén wan dikuştîn; goşt yekcar tavetiñ.

Di sala 1810 an de ew ajotî bûn ber bi çemê Misissipi û di rûlîn roavê de tişteki hindik ma bû. Lê garana wan şopine welê hişti bûn ko ew pişk rê bûn. Gelek bajar di xelaseka wan şopan da hati bûn ava kîrin. Ji ber ko wan şopan şûna rê digirtin û bi kéri xelkê bajêr dihatin.

Lê wextê dest bi çekirina röhesisin kîrin hingê di navbera gan û xelkê de şeriki no çebû. Gan stûnên telêgrafan bi qloçen xwe radikirin, diketîn pêsiya trênen, bi xwe dihatin perçiqandîn, lê trênen ji rê dêrdixistin. Qey dizanîn ko ev eserên medeni wê qira wan binin.

Midirê röhsinen Pesihekê ji bo kuştina van gan peyayîne xweser girti bûn û mehê 500 dolar miş dida wan. Emeleyen röhesisin ji têr goşt dixwarin. Ji midirêne xetê kulnêl Kodi di rojekê de 69 ga kusti bûn. Wi kulnêli bi xwe di hejdeh mehan de 4280 ga kusti bûn û ji lewre jê re goti bûn qesabê gan.

Edî xuya dûkir ko dawîya wan sultanen heywanan dê bihatâ. Herçi dera ko nijadê spi lê peya dibû gayen bineci jê bar dikirin, diçün deverine nependi. Lê dawiya mihacîren ko ji Ewropayê qesta Emîrikayê dikirin, ne dihat û ro bi ro di

TANGEN BRITANI RÊZ BÜNE, BERÊ XWE DANE QADA ŞER

Emérîkê de erdên nependi kêm dibûn. Şelitine hesinîn, röhésinê dida pey garanén gan.

Di sala 1865 an de hate zanîn ko ji wi 50 milyoni bi tenê 15 milyon gayên kovî ma bûn. Di wê salê de milyonek ga hati bûn kuştin. Di sala 1872 an de édi ji çend garanan pé ve tiştek ne ma bû. Di sala 1883 an de di wilayeta Montanayê de hêj geranekî mezîn hebû; 10000 seri. Avexwarina wê garanê eşkere bû. Segman bi şev şargeh dibûn û gava ga dihatin ser avê ew dikuştin. Ji wê garanê gayek ji ne flitiye.

Herçend ga kêm dibûn ewçend çermên wan beha dibûb. Kojeke welê hat ko ji bo mîvanekî eziz li gaki digerîyan ko peyda bikin û göstê wi jê re bidin xwarin. Di wê heyamé de dûk Aléksis mirekeki úris, ji bo nêçfrê çû jû Emérîkayê. 'Hikümet çend selef esker derêxistin heta ko çend ga peyda kirin, bi ser mir de xira kirin, û ew jê re dan kuştin.

Édi di beyarêن Emérîkê de li sûna wan gayên fêris ko lotik didane xwe û direjî trênan dikirin zevine spi dihatin ditin. Ew spîtahi hestiyen wan bûn. Erdine welê hebûn ko heta cihê ko

bînahiya mirov diçê ji hestiyen ga spi dikirin. Pê şekir diqe-sirandin û gemara ko ji ber dima dikirin xuşki (zibil). Gelek mihacirêن ko li Emérîkê bi ci dibûn bireki heqê erdê xwe bi hatina wan hestiyân didan. Carekê ticareki di yek seferde 3000 erebe hestî li vaporekê bar kiri bû.

Hetani iro xelkê Emérîkê ji sop û cendekên wan gan fedemend dibin. Yen ko iro didin beyabanine emerikanî ên kose cendekên wan ji xwe re dîkin ardu. Disa xêra van cendekan xwe digehinin kantne nependi û nenas.

Lê gava gayên kovî li Emérîkê kêm bûn, û tiştekî nadide dihatin hesêb; hin hebûn ko dixwestin bendi qelandina wan bibin. Di wê babetê de çend caran di parlemente de mizakere ji çûbûn. Lê serek-cimîhî Grant qandma ko di wê babatê de çekiri bûn imza ne kir. Gihaşte dereceke wele ko édi ga nema dihatine ditin, yekcar qeliha bûn.

Yeki bi navê Wang Kwit rabû û çar golik, dido mî dido nêr, di mala xwe de bi xwedî kirin. Ji wan çar golikan hêdi hêdi warê gayên kovî şin bû. Ji milê din kulan Çarl Gundet ji, li ser

WEKÎLÊ kovara me II Iraqê

Wekilê kovara me û herçî neşriyatén kitêbxana Hawarê, ji bo Iraqê Mirza Mihemed Ernmexanî ye; di fidâdiya Mûsilê de mamos-tayê kîmyayê.

Em ji xwendevanê xwe yén Iraqê hêvi dîkin ji bo her tişte ko bi neşriyatén me elaqedar e bila miraceeti Mr. Ermexanî bikin.

hêviya jina xwe çend golik hilant bûn.

Di sala 1905 an de di wilayeta Montanayê de civatek ji bo parastina gayên kovî hate danin. Hin ga ji ji Elas-kayê anîn. Bi vi awayî gayên kovî bos bûn. Lê ci bos bûn. Wextê nijadê spi pê li Emérîkê kiri bûn (50,000,000) bûn. Iro qedere (5000) i hene. Civat li wan miqate dibe. Golikên ko ne ewçend gerek in difroşin bexçeyen heywanan û hinan ji didin hindiyen sor, xelkê Emérîkê ê kevin. Li cem wan ew ga heywanekî miqedes e.

SILÈMANÊ FERHO

Kiriyariya Ronahiyê

Ji bo Sûriyê 10 lireyên súri — Ji bo welatên din lîrektîngîltî û nîv

Xwedi û gerinendeyê berpirsiyar : Celadet Ali Bedir-Xan. Şam—Sûriye

Direcuteur Propriétaire: Djéladet Aali Bedir-Khan. Damas—Syrie